

Øystein Kleven

Bulgaria 681-864 - Veien fra khanat til kongedømme.

Masteroppgave i HIST3000
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2024

Øystein Kleven

Bulgaria 681-864 - Veien fra khanat til kongedømme.

Masteroppgave i HIST3000
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne masteroppgaven undersøker Bulgarias utvikling i perioden 681-864. Et steppenomadisk folk som kom fra den Euroasiske steppen etablerte seg på Balkan på 670-tallet. Dette folket hadde en kultur fra steppen som påvirket hvordan de etablerte seg og samhandlet med den lokale befolkningen og naboer. Særlig Bysants i kraft av å være en stor og mektig nabo, kom til å påvirke utviklingen. Generelt vil steppenomader hybridisere seg med sedentariske elementer i sine riker. Dette er gjort med å følge Bulgaria i perioden 681-864. Forskjellige khaner og viktige hendelser er beskrevet og inngår i analysen. Dette er blitt gjort for å undersøke denne utviklingen og kunne plassere det i en større steppenomadisk kontekst. Et sentralt element ved steppenomadisk kultur er evnen til tilpasning. Dette har også spilt en betydelig rolle i Bulgarias utvikling.

Abstract

This master thesis will explore the development in Bulgaria from 681-864. A steppe nomadic people from Eurasia established themselves on the Balkans in the late 7th century. These people had their culture from the steppes, and this affected their development and interaction with the local people and their neighbours. Especially Byzantium, as a large and dominant neighbour had a big influence on their development. Steppe nomads generally hybridized with sedentary elements within their realms. This thesis is done by studying Bulgaria's history in the period 681-864. Different khans and important events in Bulgaria is a central part of this analysis. This is done to research their developments adequately and place it in the bigger steppe nomadic context. A big part of steppe-nomadic culture is their ability to adapt. This is also important for the development in Bulgaria.

Innhold

1	Innledning	3
1.1	Introduksjon	3
1.2	Problemstilling	3
1.3	Bakgrunn	4
1.4	Forskningsstatus og tidligere forskning	6
1.5	Kilder	7
1.6	Teori	10
1.7	Begreper	10
2	Tidlig historie, kontekstualisering og Steppemodell	12
2.1	Innledning	12
2.2	“Old Great Bulgaria”	14
2.3	Avarriket	21
2.4	Uighurkhanatet	25
2.5	Steppemodell	26
3	Bulgarsk historie 681-864	31
3.1	Innledning	31
3.2	681-755	32
3.3	755-775	41
3.4	775-803	44
3.5	803-831	47
3.6	831-864	57
3.7	Infrastruktur og forsvarsverk	60
3.7.1	Pliska	60
3.7.2	Uighurene	63
3.7.3	“Grøftbygging”	64
4	Diskusjon og konklusjon	66
4.1	Diskusjon	66
4.2	Konklusjon	72
5	Litteraturliste:	74

1 Innledning

1.1 Introduksjon

Denne masteroppgaven handler om Bulgarias utvikling i perioden 681-864. Teksten er delt i 4 kapitler. Første del dekker forskningsspørsmålet, en kort bakgrunn om perioden og forskningsstatus. Begreper og kilder som benyttes i teksten er beskrevet i dette første kapitlet. Andre del tar for seg den tidlige historien til folket som kom til å bli bulgarerne i Europa. Det vil også bli sett på andre samtidige steppenomadiske stater som Avarriket og Uighurkhanatet. Dette gjøres for å plassere Bulgaria i en større steppenomadisk kontekst. Til slutt blir det introdusert en steppemodell, som skal brukes som et heuristisk verktøy for oss forstå hva en steppestat er og hvordan den utvikler seg. Tredje del dekker historien i perioden 681-864. Dette inkluderer også en dypere analyse av utviklingen av infrastruktur og forsvarsverk. Til slutt vil dette ende opp i et kapittel som inneholder diskusjon og konklusjon.

1.2 Problemstilling

Forskningsspørsmålet i denne masteroppgaven er: Hvordan endret Bulgaria seg i perioden 681-864. Formålet med å se på denne perioden er å se på hvordan denne gruppen steppenomader etablerte seg i Europa og hvordan de utviklet seg deretter. Fra det tidspunktet de er anerkjent av Bysants i år 681, skal vi se på utviklingen av denne staten og dets folk politisk, kulturelt, arkitektonisk og demografisk. Det skal forskes på graden av utvikling og assimilering med den lokale befolkningen som sentral del av den kulturelle analysen. Den politiske organiseringen av en slik stat vil kunne gi oss et bilde av hvordan staten utviklet seg. For eksempel vil det ses i hvor stor grad dette var en stat som lignet på andre steppenomadiske stater og senere hvordan den eventuelt ligner på en tradisjonell middelalderstat som Bysants. Ved å se på innflytelse fra andre kulturer vil vi kanskje se elementer som hjelper oss forske på graden av utvikling. Det religiøse i staten spiller muligens også en viktig rolle og konvertering av den politiske eliten og det bulgarske folket mot slutten av perioden tas med i betraktning.

Bulgarene begynner å dukke opp i bysantinsk fra 681 etter at de beseirer bysantinerne og etablerer seg på Balkan. På bakgrunn av dette vil startpunktet for denne masteroppgaven også nominelt være 681. Sluttpunktet 864 er årstallet hvor bulgarene er ansett å offisielt konvertere til kristendommen ved konverteringen av Boris i 864¹. Det fremstår som en signifikant utvikling og kanskje et stort nok steg til å markere en ny periode for Bulgaria. Forskingen vil ikke bare bli begrenset til dette tidsrommet ettersom hendelser før og etter kan påvirke analysen av enkelte hendelser. Som en del av denne analysen av denne utviklingen skal vi etablere en steppemodell som et virkemiddel se dette i steppenomadisk kontekst. Derfra kan vi sammenligne dette med hvordan disse bulgarske statene opererer over tid for å få utviklingen i perspektiv. En betydelig del av denne teksten kommer til å omhandle bysantinerne og deres forhold til Bulgaria i perioden 681-864. De var naboland og de hadde mange sammenstøt i denne perioden, både positive og negative. Det bysantinske perspektivet kommer til å følge oss hele veien på bakgrunn av det som oftest via bysantinerne at vi har litterære kilder. Bysantinerne var den dominante kraften i regionen i samme tidsrom som denne utviklingen og det vil derfor forskes på den eventuelle sammenhengen.

1.3 Bakgrunn

Nomadiske grupper som ble dannet på den eurasiske steppen var ofte sammensatt av mange forskjellige etnisiteter. Større nomadiske imperier eller politiske organisasjoner dannes ved at en nomadisk gruppe erobrer en annen og integrerer dem inn i organiseringen av stammen. Dette gjorde at slike større organisasjoner var etnisk og lingvistisk mangfoldig.² Menneskene som kom til å gjøre utgangspunktet for en bulgarsk stat³ i Europa kom fra den pontisk-kaspiske steppen rundt år 670. Den eksakte opprinnelsen til dette folkeslaget er vanskelig å identifisere. Å spore opprinnelsen og finne ut den eksakte oppsetningen av slike steppenomadiske grupper er problematisk som Walter Pohl beskriver som følger i *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*:

¹Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages, 500–1250*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 168.

²Peter B. Golden, *Central Asia in World History*. (Oxford: University Press, 2011), 16.

³Av praktiske årsaker vil begrepet stat brukes for å beskrive en rekke land som ikke vil oppfylle en moderne definisjon av en stat. Her menes den politiske organisasjonen rundt et område.

Migrations, which continuously moved new groups of nomad warriors from one end of the Eurasian steppe zone to the other, are a fascinating object of study. Yet the Avars, (“Proto”)-Bulgars, or Magyars are not to be found in some fanciful original homeland somewhere between Manchuria and the Ural, even if we find similar ethnonyms there.⁴

Denne tyrkiskspråklige nomadegruppen som skulle grunnlegge denne bulgarske staten ble drevet bort av en mektig khazar-konføderasjon og bosatte seg først nord for Donau i perioden før 680. De beseiret bysantinerne i 681 og etablerte seg lenger sør i områder som i dag utgjør deler av den moderne staten Bulgaria.⁵ Opphavet til bulgarerne ble skildret i bysantinsk historiografi som følger. Fortellingen starter ved Kubrat som regjerte denne store bulgarske staten som befant seg nord for Azovhavet på 600-tallet. Ved hans bortgang ble landene delt mellom hans fem sønner. Kubrat hadde rådet sine sønner om å holde sammen, men sønnen valgte hver sin vei. En av sønnene tok med sin del av folket og forflyttet seg vestover. Denne delen ledet av Asparukh endte opp med å danne utgangspunktet for den bulgarske bosetningen på Balkan.⁶ En ekspedisjon ledet av den bysantinske keiseren Konstantin IV gikk til angrep på denne bulgarske bosetningen i 680. Etter å ha motstått dette bysantinske angrepet med hjelp av lokale slaviske stammer, ble en fredsavtale inngått mellom Bysants og Bulgaria som resulterte i opprettelsen av denne nye europeiske bulgarske staten.⁷ I starten hadde de lokale slaviske stammene kontroll over sine egne territorier i den bulgarske staten. I gjengjeld skulle bulgarerne motta tributt i form av penger og mennesker til hæren. Over tid ble disse folkeslagene til ett, med bulgarsk identitet og slavisk språk.⁸

Forholdet mellom Bulgaria og Bysants utviklet seg til i perioder til et forhold som minner om andre suksessfulle integreringer inn i det bysantinske riket av folkeslag som armenerne og georgierne.⁹ Den gamle opprinnelige bulgarske staten nord for Azovhavet hadde i utgangspunktet status som klient av bysantinerne. Bysantinerne i denne perioden var opptatt å beskytte fronten i nord, som de gjorde ved å bruke andre stater til å vokte frontene. Dette ble

⁴Walter Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*.(Ithaca: Cornell University Press, 2018), 13.

⁵Panos Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*.(Leiden: Brill, 2012), 65-66.

⁶Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages. (500-1300)*, 71-74.

⁷Nikeforos, *Breviarium*. Oversatt av Cyril Mango.(Washington D.C: Dumbarton Oaks, 1990), 90-91.

⁸Frederick B. Chary, *The History of Bulgaria*. (New York: Bloomsbury Publishing USA, 2011), 1-3.

⁹Veselina Vachkova, “Danube Bulgaria and Khazaria as part of the Byzantine oikoumene,” i *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*, red, Florin Curta (Leiden: Brill, 2008), 345-346.

ofte gjort med å invitere folkeslag til å bosette seg på Balkan eller andre fronter, som vi ser med slaviske stammer før ankomsten til bulgarerne. Bulgarerne fikk en tilnærmet slik rolle når de bosetter seg på Balkan. Bysants anså bulgarerne som et semi-nomadisk og semi-barbarisk folkeslag. Det var dette som gjorde dem i bysantinsk syn til en perfekt beskytter fra ekte barbarer fra nord. Slike forhold kan ha motivert bysantinerne til å ikke konvertere sine naboer øyeblikkelig. De ble fortsatt ansett som en viktig del av den bysantinske forsvarsstrukturen i den vestlige delen av imperiet.¹⁰ Forholdet mellom Bysants og Bulgaria blir vurdert og analysert i denne teksten.

1.4 Forskningsstatus og tidligere forskning

Det har vært en god del forskning på relasjonen mellom Bysants og Bulgaria, men mye av dette er fra midt på 1900-tallet og det eksisterer et behov for videre analyse på dette emnet. Dette er spesielt aktuelt på grunn av alle nye arkeologiske funn som er gjort siden. Det er også gjort arbeid på historiografien rundt de bysantinske kildene som kan videre belyse temaet.¹¹ Spesielt Panos Sophoulis sitt verk *Byzantium and Bulgaria, 775-831* fra 2012 er et moderne sentralt verk som tar for seg forholdet mellom Bysants og Bulgaria. Mye av verket baserer seg på analyse av historiografien til de bysantinske kildene som gjør grunnlaget for det litterære kildematerialet.

Tsvetelin Stepanov skrev: *State-formation in Danubian Bulgaria, AD 681-865: Religious Dimensions* i 2012 som er et verk hvor han diskuterer tilstedeværelsen av flere religioner i Bulgaria. Han tar stilling til om Tengirisme, Zoroastrisme og Mithraisme kan ha eksistert samtidig som hverandre og hvor stor effekt disse hadde på utviklingen på staten og dens politikk.¹² Han redegjorde utviklingen av Kristendom i Bulgaria i samme periode. Kristen innflytelse blir tydelig på 800-tallet i Bulgaria som kom via erobring av kristent territorium og bysantinske fanger ved hoffet.¹³ Det fremstår derimot som det er lite forskning på bulgarerne som et steppenomadisk folk i perioden etter 681. Derfor vil det kanskje være

¹⁰Vachkova, "Danube Bulgaria and Khazaria as part of the Byzantine oikoumene", 338-349.

¹¹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*, 1-2

¹²Tsvetelin Stepanov, "State-formation in Danubian Bulgaria, AD 681-865." *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*, nr. 1 (2013), 5-32.

¹³Stepanov, "State-formation in Danubian Bulgaria, AD 681-865.". 18.

positivt med forskning som fokuserer på det kulturelle og steppenomadiske elementet ved dette folket og dets utvikling etter forflyttelsen til Balkan.

Tsvetelin Stepanov beskriver “steppe empire(s)”¹⁴ i *The Bulgars and the Steppe Empire in the Early Middle Ages : The Problem of the Others* som en betegnelse som gjelder for steppeimperier i perioden 600-1000 som etablerer store politiske organisasjoner. Dette kan bistå med å etablere en modell for politiske organisasjoner med opphav fra den eurasiske steppen. Dette verket diskuterer videre rollen slike steppekulturer har i de mange områdene de ble spredt til i samme periode.

Veselin Beševliev framstår som en ledende forsker på tidlig bulgarsk historie. Han skrev to bøker som begge forstås som viktige verk på tidlige bulgarerne, eller som han kalte dem “proto-bulgarere”: *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte* og *Die protobulgarischen Inschriften*.

1.5 Kilder

Kildekritikk kommer til å bli benyttet som metode i denne teksten. Dette blir viktig i bruken av primærkildene som står sentralt i denne teksten. Spesielt Theofanes og Nikeforos sitt arbeid fortjener litt oppmerksomhet her. Begge var politisk involverte mennesker i kraft av å være kirkemenn i en politisk anspent periode i det bysantinske riket. Derfor vil det bli nødvendig å gjennomgå den politiske konteksten i Bysants for å spesielt få innblikk i situasjonen for Theofanes og Nikeforos. De er også en av de største primærkildene som prater om Bulgaria i perioden vi skal se på. Deres forhold til Bulgaria og noen ganger til sin egen stat påvirker deres arbeid.

Primærkilder

Theofanes er en sentral kontemporær kilde for Bysants og Bulgaria i perioden denne teksten skal handle om. Theophanes er også en av få bysantinske kilder som skriver om relativt konsistent om bulgarerne. Han skrev *Chronographia*, som er oversatt i verket *The Chronicle of Theophanes Confessor*. Her skriver Theofanes en historie som strekker seg fra Diokletian i

¹⁴Stepanov, *The Bulgars and the Steppe Empire in the Early Middle Ages: The Problem of the Others*, (Leiden: Brill, 2013. 4.

284 helt til 813. Dette arbeidet var en viderebygging av verket til George Synkellos, som skrev før Theofanes. George skal ha bedt Theofanes fullføre hans verk når han var døden nær.¹⁵ Dette tidligere verket var en historie som strakk seg fra verdens kreasjon helt fram til Diokletian kommer til makten for første gang i 284. Deretter fortsetter Theofanes historien fram til slutten av regjeringsperioden til Michael I i 813.¹⁶ Theofanes blir problematisk til tider i kraft av å være en viktig kirkemann involvert i religiøse kontroverser. Han forskyver ofte det historiske bildet av flere keiseren han var personlig uenig med. Han er også utilregnelig til tider når han prater om bulgarerne. Politiske utviklinger og forholdet mellom Bysants og Bulgaria virker til å påvirke hans omtale av flere hendelser.¹⁷

Det dukker opp et tilfelle hvor Theofanes er partisk i sin beretning om en hendelse i denne perioden. Både Nikeforos og Theofanes forklarer hvordan bulgarerne støttet den avsatte keiseren Anastasios II (713-715) i maktkampen mellom han (referert til som Artemios i neste kilde) og Leon III (717-740). Theofanes forklarer det som følger:

“In the same year Niketas Xylinites wrote to Artemios at Thessalonica, urging him to go over to Terbelis(Tervel) with a view to attacking Leo with Bulgarian support. Consenting to do so, Artemios went off and obtained an army as well as 50 centenaria of gold. Thus equipped, he marched on Constantinople. Since, however, the City did not accept him, the Bulgarians surrendered him to Leo and returned home, duly rewarded by the latter.”¹⁸

Nikeforos beskriver denne hendelsen med flere detaljer og framstiller samtidig bulgarerne i et bedre lys: “The emperor, however, wrote to the Bulgarians that they should embrace peace and surrender his enemies. They apologized and asked forgiveness, promising to bring about peace.”¹⁹ Det er liten grunn til å tro at Theofanes brukte andre kilder enn Nikeforos gjorde. Dette blir derfor vurdert som et av flere eksempel på Theofanes endrer på narrativet for å sette bulgarerne i et dårligere lys.²⁰

¹⁵Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 5-8

¹⁶Theophanes, *Chronographia*. Oversatt av Cyrill Mango & Roger Scott i *The Chronicle of Theophanes the Confessor: Byzantine and Near Eastern History AD 284–813*, (Oxford:Clarendon Press, 1997). xliii.

¹⁷Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 12-15.

¹⁸Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 552.

¹⁹Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 127.

²⁰Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 553.

Nikeforos var født i 758 i Konstantinopel til en mektig familie og faren hadde en høytstående posisjon i det bysantinske byråkratiet. Han fulgte i sin fars fotspor og endte opp i tjenesten til patriarken av Konstantinopel. Han trakk seg deretter tilbake i noen år før han endte opp som administrator til en av de største fattighusene i Konstantinopel i 802. Han ble selv valgt til patriark i 806. Han ble tvunget til å gå av etter at han motsatte seg ikonoklasmen som ble vedtatt 815. Han ble senere tilbudt å få tilbake posisjonen som patriark, men avslo og døde i 828.²¹ Han skrev verket *Brevarium* som er et historisk verk som dekker store deler av perioden det skal forskes på i denne masteroppgaven.²² Det kommer til å bli brukt flere primærkilder, men Nikeforos og Theofanes vil utgjøre majoriteten.

Sekundærlitteratur

Det er mye sekundærlitteratur som blir benyttet i denne analysen og gjennomgangen. Florin Curta har gjort mye arbeid på perioden denne teksten skal handle om. Han har vært redaktør på *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans* som kommer til være svært relevant til denne teksten. Han har selv skrevet flere store historiebøker som *Eastern Europe in the Middle Ages (500-1300)* i to volum og *Southeastern Europe in the Middle Ages (500-1250)*. Begge disse gir en grundig oversikt over det relevante området for forskning. Panos Sophoulis har skrevet *Byzantium and Bulgaria 775-831* som kommer til å stå sentralt i denne teksten. Den baserer seg på litterære og arkeologiske kilder der de er tilgjengelige og relevante for å skildre forholdet mellom Bysants og Bulgaria i den senere perioden denne teksten skal handle om. Veselin Beševliev skrev *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, som handler om “proto-bulgarerne” tidlige historie. Dette verket blir referert til av mye forskning på dette emnet og fremstår som et sentralt verk. Dette verket fokuserer på Bulgarias periode som steppenomadisk og gir mye innblikk i bulgarsk litteratur på emnet.

Arkeologiske kilder

Fra Tervel, sønnen til Asparukh, den første khanen av den europeiske bulgarske staten, har vi den kjente Madararytteren som er et relieff av en hesterytter som kjemper mot en løve funnet i Bulgaria. Dette steinverket viser også inskripsjoner av bulgarske fyrster fra Asparukh fram

²¹Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 1-2.

²²Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 5.

til khan Krum.²³ Arkeologisk materiale er godt verktøy i tilfellene kildene er litt uklare, og man trenger andre måter å bekrefte fakta. Vi kan se dette i flere tilfeller, og for eksempel så kan vi se en stor mengde artefakter med opprinnelse i det tidligere Avarkhanatet dukke opp ved nedre Donau rundt år 800. Dette samsvarer med khanatets kollaps, men kan også sikte til at store mengder mennesker ble flyttet fra det tidligere området til det bulgarske området. Dette kan også tyde på at bulgarerne plyndret det tidligere området til avarene, men kan også vise en kobling mellom disse folkene.²⁴ De tidlige bulgarerne laget mange inskripsjoner som belyser ikke bare bulgarerne og deres politiske struktur, men også en del om forholdet mellom Bysants og Bulgaria.²⁵ Veselin Beševliev har også gjort mye forskning på de tidlige bulgarernes historie i verket: *Die protobulgarischen Inschriften*. Her oversetter han og gir kontekst til mange av de bulgarske inskripsjonene.

1.6 Teori

Vi har lite direkte kilder på hvordan det sosiale eller det politiske forholdet faktisk utspilte seg i denne staten. En kan teoretisere at de hadde likhetstrekk med andre steppenomadiske grupper i samme tidsrom.²⁶ For å bistå vår analyse av Bulgaria i tidsrommet 681-864 vil vi se på andre samtidige stepperiker på den Eurasiske steppen og utenfor. Dette vil hjelpe oss få et klarere bilde av hvordan stepperiker ser ut, og de forskjellige formene de kan oppstå i. Vi skal se på Avarriket og Uighurkhanatet som begge eksisterte i samme tidsrom som Bulgaria. Videre skal vi etablere en steppenomademodell som skal vise sentrale trekk ved steppenomadiske grupper fra Donau til Kina. Dette vil bli gjort med å se på tidligere teorier rundt steppenomader og stepperiker. De vil gi oss en mer teoretisk oversikt over hvordan slike stater fungerer og hvordan de vil utvikle seg. Denne skal hjelpe å belyse hva som er elementer av steppeskultur for å lettere kunne analysere om hvorvidt slike tendenser fortsatt er til stede årevis etter de forlot den eurasiske steppen. Dette vil bli sett på i kapittel 2.

1.7 Begreper

Begrepet steppenomade er kanskje ikke helt passende for grupper som bulgarerne og avarene etter de etablerer faste bosetninger. Steppeimperie eller steppekrigere hadde muligens vært en

²³Chary, *The History of Bulgaria*. 3-4.

²⁴Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 180-182.

²⁵Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 44-47

²⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 69.

mer passende betegnelse på folkeslag med lignende organiseringer og opphav fra den Eurasiske steppen. Begrep som etnisitet og stammetilhørighet kan være problematiske til dels på grunn av hvordan slike begreper har blitt brukt i samtiden, og i den kraft at de kan begrense forståelsen av slike organisasjoner. Det kanskje ikke nyttige som klassifikasjonsbegrep, men har verdi som bredt definerte typologiske konsepter som grupperer sammen flere tilsvarende grupper.²⁷ Peter B. Golden sier følgende om det nomadiske stempellet gitt til folkeslag med steppebakgrunn i *An introduction to the History of the Turkic Peoples*:

When Eurasian nomads found themselves outside of the steppe zone, in particular in the Near and Middle East, where they were forced to re-form and were able, for a time, to practice a more limited nomadism or semi-nomadism, the old terminology continued, but now often masked new realities.²⁸

Det nomadiske stempellet blir problematisk for mange av disse steppefolkene som delvis går bort i fra en nomadisk livsstil. Den førkristne staten Bulgaria er blitt kalt for et khanat både i senere kilder og i noen kontemporære kilder. Kubrat den første lederen av denne bulgarske staten i dens startfase hadde tittelen khan, men er også blitt karakterisert som et khagan av flere kjente forskere på emnet. Et khaganat kan forstås som en større variant av et khanat og khagan eller en khan blir dets leder. Det er påstått å være fornuftig å beskrive Bulgaria som et khaganat i perioden fra bosetningen på Balkan på 670-tallet fram til ca. år 860. På den andre siden så er den Bulgarske lederen i den aktuelle perioden sjeldent referert til som en khan eller khagan av bysantinske kilder. I kildene blir de oftere beskrevet med tradisjonelt greske titler som arkont eller kyrios.²⁹ I hovedsak kommer vi til å bruke titlene som er oppgitt i kildene når vi referer til folk. Selv om mange titler kan hinte om kulturell og religiøs tilhørighet så kan det bli vanskelig å lese for mye ut ifra dette. Vi kan se flere tilfeller av kilder som refererer til bulgarske ledere som khagan som en ekvivalent til keiser. Mange av disse hadde hovedsakelig kjennskap til avarer og derfra koblet avarer og bulgarer.³⁰

²⁷Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 16-18.

²⁸Peter B. Golden, *An introduction to the History of the Turkic Peoples*. (Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1992), 5.

²⁹Stepanov, *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*, 363-365

³⁰Stepanov; *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*. 364.

Grupper ble generalisert med flere etnografiske begrep som peker på en forståelse av steppenomadiske folk som like. For å få et klarere blikk på hva som er viktig for steppenomadisk kultur kan det lønne seg å se på bysantinske kilder. Hvilke kulturelle praksiser er inkludert når for eksempel en bysantinsk kilde bruker et generisk begrep på en steppenomadisk gruppe eller nomader? Romerske kilder har en sterk tendens til å gruppere flere av disse steppenomadiske folkegruppene sammen og bruke et mangfoldig utvalg begreper når enn de hadde kontakt med steppenomadiske kulturer. Romerne grupperte slike folk i hele dets eksistens, og dette er neppe et sammentreff. Slike grupper ble generalisert med flere etnografiske begrep som peker på en forståelse av steppenomadiske folk som like. Folkegrupper som skyterne, hunnerne, avarene, kutrigurene, bulgarerne, madjarene, har alle blitt gruppert sammen av utenforstående. Dette er på bakgrunn av deres felles kulturelle trekk som nomadisk styresett eller arv som har gitt deres slagstyrker et velfortjent rykte som kompetente og farlige til hest. Bulgarer blir kalt hunnere, avarer og madjarer blir kalt tyrkere, men alle blir kalt for skytere. Dette skyldes trolig at skytere er det eldste uttrykket av de som er brukt og vil derfor bli brukt om flere grupper. Synesius fra Kyrene skal ha bemerket følgende om steppenomader rundt år 400: "There are no new barbarians; the old Schythians are always thinking up new names to deceive the Romans."³¹

2 Tidlig historie, kontekstualisering og Steppemodell

2.1 Innledning

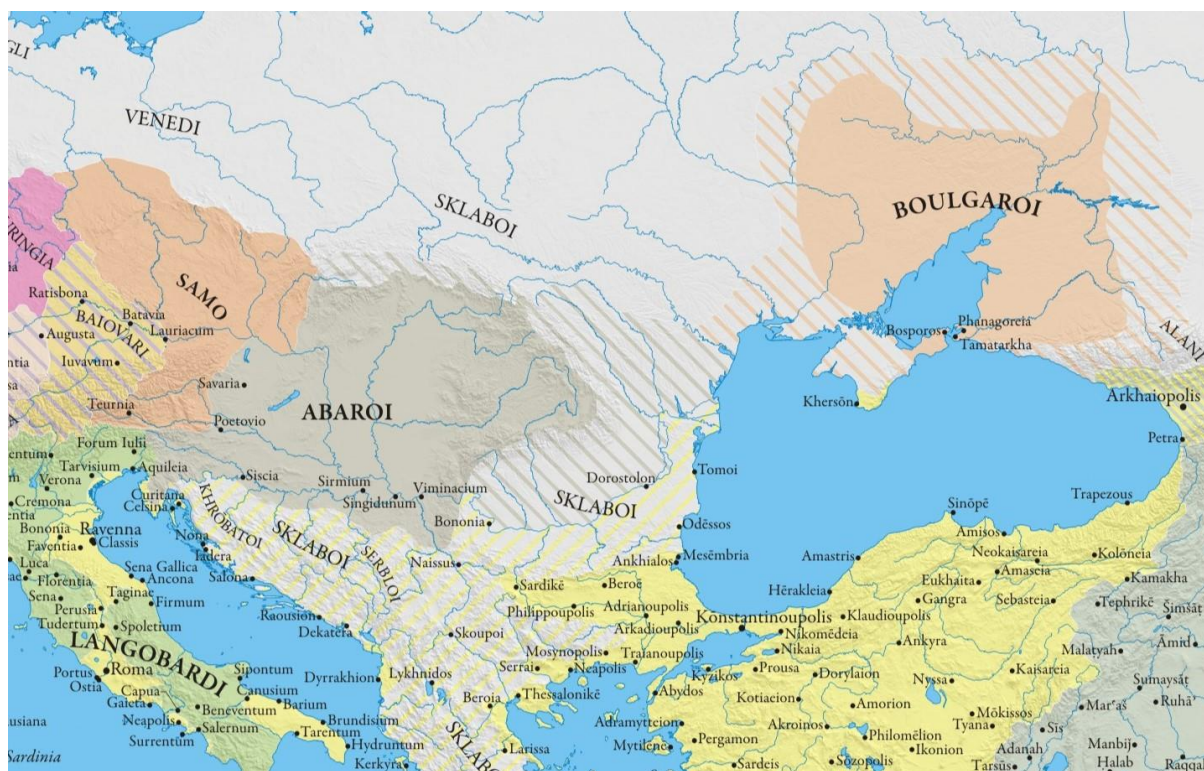
Forskningen fokuserer på Bulgaria sin utvikling i perioden år 681-864. For å forstå utviklingen av Bulgaria i denne perioden er det nødvendig å undersøke bakgrunnen til denne gruppen som kalte seg for bulgarer før de bosatte seg på Balkanhalvøya. Bulgarske stammer og andre steppenomader fra Sentral-Asia migrerte gradvis vestover og slo seg ned i Europa i løpet av de første århundrene etter Kristus og utover. Dette kapitlet fokuserer på den tidlige historien til gruppen som dannet utgangspunktet for den bulgarske staten før de slo seg ned i Europa, inkludert deres opprinnelse, migrasjonsruter, kulturelle og politiske tradisjoner. Det er begrenset kildemateriale på nettopp dette og den eksakte etnografiske opprinnelsen til

³¹Warwick Ball, *The Eurasian Steppe: People, movement, ideas*. (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2021): 23.

folket som senere kom til å utgjøre Bulgaria er vanskelig å spore. Men det vil gjøres forsøk på å etablere så mye bakgrunnsinformasjon som mulig for å bistå den senere analysen.

Videre vil dette kapittelet også undersøke andre steppenomadiske samfunn i Europa på denne tiden. Dette blir gjort i et forsøk på å etablere en steppemodell av politisk struktur og kulturell praksis innenfor stater med steppenomadisk opphav. Gjennom å sammenligne og analysere likheter vil teksten undersøke hvordan de første bulgarerne ble påvirket av disse omkringliggende steppenomadiske samfunnene, og hvordan det utviklet seg til å bli en unik politisk og kulturell enhet. Samtidig kan dette brukes til å observere fellestrekk for å etablere en oversikt over hvilke elementer av deres kulturelle arv som er tilstedeværende og viktig for at disse statene lykkes. Vi kan også bruke dette som et verktøy for sammenligning med det senere sedentariske Bulgaria som etablerte seg på Balkan. Ved hjelp av en slik metodikk kan vi lettere analysere og oppfatte elementer som stammer fra steppen og lettere forstå denne statens utvikling og eventuell forandring i løpet av perioden. Avarene som bosetter seg ned før bulgarerne i mye av det som utgjør moderne Ungarn i dag. Videre blir det en gjennomgang av avarernes politiske, kulturelle og militære tradisjoner. Dette blir etterfulgt av en tilsvarende gjennomgang av Uighurkhanatet.

Den siste delen av dette kapittelet vil omhandle konstrueringen av vår egen steppemodell av steppenomadiske riker. Dette gjøres ved å se på tidligere forskning og forståelser av steppenomadiske riker og elementer som forstås som sentral for vår analyse av Bulgaria. Det skal dannes punkter innenfor steppenomadisk praksis som gir oss en tydelig ramme av et stepperike som vi kan bruke til senere analyse av Bulgaria i perioden 681-864.

Det storbulgarske riket, *Boulgaroi* i oransje på kartet omtrent år 650.³²

2.2 “Old Great Bulgaria”

“Old Great Bulgara”, det storbulgarske riket, eller alternativt det første bulgarske riket, er et begrep som dukker opp i diverse litteratur på emnet. Dette er ment som en betegnelse på den gamle bulgarske staten som befant seg nord for Krimhalvøya før de flyttet til Europa.³³ Peter Golden beskriver etymologien til bulgarer som følger: “Their ethnonym should be etymologized from Turk. bulga- "to stir, confuse, disturb (someone), produce a state of disorder," i.e. the "disturbers" a suitable name for nomads.”³⁴ Panos Sophoulis begynner forhistorien til Bulgaria med en gruppe Oguro-Bulgar stammer som allerede er bosatt på den pontiske steppen innen hunnerne tar en ledende rolle i regionen mot midten av 400-tallet. I denne gruppen oguro-bulgarer finner vi mange forskjellige etnonym på grupper som var i regionen på dette tidspunktet som kutriguerer, utigurer og onugurer. Etter Atillass død i år 453 og kollapset av hans rike, virker hans sønn Ernak til å ha dannet en konføderasjon av disse gjenværende stammene fra Atillass rike som var lokalisert på den pontiske steppen. Denne gruppen virker som å ha vært utgangspunktet for den senere bulgarske staten. Denne gruppen

³²Ian Mladjov. “Barbarian Europe in 650”. Hentet fra: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps> Internet

³³Beskrevet som “Old Great Bulgaria” i Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 105-106.

³⁴Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 106.

blir først identifisert som bulgarer i år 480, hvor de er nevnt å ha deltatt i kamp mot ostrogoterne som allierte av keiser Zeno (474-491). Denne identifiseringen ble gjort av en John av Antiokia flere hundre år senere og kan muligens betviles ettersom det er veldig mulig John brukte et generisk etnisk stempel fra sin samtid på grupper han fant i kilder, det samme gjelder observasjonen gjort av Theofanes i hans verk.³⁵ Den første gangen bulgarer blir nevnt i verket til bekjenneren Theofanes, er hvor bulgarere er nevnt for å angripe Illyricum og Trakia i år 501-2. Mer presist så var dette trolig kutrigurer³⁶. På midten av 500-tallet blir bulgarerne satt til side for kutrigurer som var delaktig i denne koføderasjonen. Denne nye entiteten blir kort tid etter tatt over av den voksende avarkonføderasjonen omkring år 550. Maktkampen i regionen gikk mye frem og tilbake mellom forskjellige stammer, men innen 600-tallet hadde avarene gjenetablert kontroll over denne regionen nord for Krim.

Dette er bakteppet til gruppen som etablerte "Old Great Bulgaria". En del av avarkhanatet bryter seg fri under ledelsen av Kubrat med et område lokalisert nord for Krimhalvøya. Dette opprøret har beleilig timing, det skjer kort tid etter et mislykket forsøk av avarkhanatet for å erobre Konstantinopel i 626.³⁷ Denne historien er gjengitt av Nikeforos i hans verk, *Brevarium*, oversatt i *Short History*. Han beskriver dette som følger:

"[...] At about the same time Koubratos(Kubrat), the nephew of Organas and lord of the Onogundurs, rose up against the Chagan of Avars and, after abusing the army he had from the latter, drove them out of his land. He sent an embassy to Herakleios (610-641) and concluded a peace treaty which they observed until the end of their lives. (Herakleios) sent him gifts and honored him with the title of patrician."³⁸

Det å gi Kubrat tittelen patrisier forstås som viktig. Denne hadde tidligere blitt gitt til romerske etterfølgerstater i vest. Dette var for eksempel gitt til ostrogoterne sin konge Odovakar(476-493) og Teoderik(475-526) for å legitimere dem som etterfølgere til romerne.³⁹ Det regnes derfor som at det storbulgarske riket var et resultat av dette opprøret mot avarene. Vi vet dessverre lite om aktivitetene til Kubrat og denne staten etter dette. Områdene tilhørende dette riket er vanligvis sagt å være områdene nord for Svartehavet i

³⁵Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 105.

³⁶Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 222.

³⁷Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 106.

³⁸Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 71.

³⁹Vachkova, "Danube Bulgaria and Khazaria as part of the Byzantine oikoumene." 344.

områder som i dag blir Russland og Ukraina. Dette blir videre understøttet av arkeologiske funn på begge sider av elven Dnieper. Disse kildene tydeliggjør bulgarernes status hos bysantinerne. I sitatet ser vi at Kubrat blir gitt tittelen patrisier av Herakleios som førte med mye velstand og prestisje. Vi kan også se store rikdommer i graver fra dette området som inneholder mynter av keisere på både 500- og 600-tallet. Det blir også funnet flere bysantinske gaver som gir tydelig inntrykk på forholdet mellom Kubrat og Konstantinopel. En annen utvikling vi kan finne i disse materialene er at tilførselen av bysantinsk gull virker å stoppe opp omkring midten av 600-tallet. Opphevelsen av dette veldig nyttige forholdet til bysantinerne kan ha bidratt til splittelsen i det storbulgarske riket.⁴⁰

Neste gang bulgarerne dukker opp i kildene er når både Theofanes⁴¹ og Nikeforos⁴² skildrer skjebnen til det storbulgarske riket. Riket går i oppløsning etter Kubrats død. Det blir delt mellom hans fem sønner som alle går hver sin vei. Noen migrerte til andre plasser og andre ble på den pontiske steppen. Det er sønnen Asparukh som flytter sin gruppe vestover mot det som i dag utgjør store deler av det moderne Bulgaria. Nikeforos og Theofanes begge peker på at denne migrasjonen hadde røtter i den påtroppende Khazarføderasjonen. De skal ha gått inn i det tidligere området til Storbulgaria og overtatt store deler i samme tidsrom.⁴³ En senere Khazarleder Josef en gang på midten av 900-tallet, beskriver i et brev til en minister i Umayyad-kalifatet hvordan Khazarene “jaget Onugunderne⁴⁴ helt til Donau”⁴⁵.

Dette sikter på at khazarene var en stor kraft i migrasjonen og oppløsningen til det storbulgarske riket. Det var også mange andre faktorer bak kollapset av denne staten som ble utløst ved Kubrats død, hvor riket ble delt i fem. Men det var også tegn på frafall i den betydelige nedgangen i funn av bysantinske gjenstander og mynter i gravfunn og andre arkeologiske materialer fra 650 og utover. Denne nedgangen i gull og samarbeid med bysantinerne virker også å ha spilt en rolle i nedgangen til dette riket. Nyere arkeologisk materiale tyder på at Asparukh skal ha blitt drevet ut en del tidligere enn antatt. Funn i byen Bosporos sikter til ødeleggelse rundt år 659.⁴⁶ Dette kan igjen indikere at invasjonen av

⁴⁰Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 106-107

⁴¹Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 497-499.

⁴²Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 498.

⁴³Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 195-196.

⁴⁴Dette var et begrep på en gruppe som sammen med bulgarerne utgjorde en del av det storbulgarske riket.

⁴⁵Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 108.

⁴⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 108.

regionen skjedde rundt 660 og at Asparukh brukte omtrent 20 år på å migrere. Det tradisjonelle punktet for bulgarsk inngrep i moderne bulgarsk område skjer når de går inn i Trakia i 678.⁴⁷

Etter at de ble drevet bort rundt år 660, kom bulgarene til en plass som kalles Onglos. Den er beskrevet å være på sørsiden av Donaudeltaet, omringet av elver og andre naturlige beskyttelser. Beskrivelsene gitt av Theofanes sikter til at dette var den tidligere romerske leiren ved Barbosi som befant seg på den moderne grensen mellom Moldova og Romania. I denne perioden er det mulig at mange av denne gruppen endrer levemåte på grunn av den veldig forskjellige topografien til dette nye området. Mange kan godt ha blitt mer sedentarisk, men eliten skal ha beholdt store deler av sin nomadiske arv. Fra denne nye basen skal bulgarene ha begått mange tokt inn i bysantinsk territorium og plyndret mange av sine naboer.⁴⁸ Disse raidene inn i bysantinsk området eskalerer fram til den endelige seieren som gir bulgarerne område av den bysantinske keiseren som i dag utgjør store deler av den moderne bulgarske staten. Den videre historien til Bulgaria vil bli beskrevet i et senere kapittel.

Bulgaria eller *Boulgaroi* utbredelse omkring år 711 i oransje.⁴⁹

⁴⁷Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 497.

⁴⁸Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 110-111.

⁴⁹Ian Mladjov: "Medieval Europe in 711." Hentet fra: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps>

Menneskene som kom til å etablere den bulgarske staten delte mange kulturelle og politiske trekk med beslektede folkegrupper fra den eurasiske steppen. De hadde et tyrkisk språk som vi kan hente ut fra diverse inskripsjoner. Dette delte de med mange av gruppene som befant seg på den eurasiske steppen.⁵⁰ De hadde også statstradisjoner kjent fra tidligere nomadiske grupper som göktürkerne og avarene som de hadde vært en del av i århundrene før sin løsrivelse og migrasjon. Dette kan forstås som en større stamme-konføderasjon som var underlagt en ledende gruppe. For å effektivt beskytte denne konføderasjonen fra opprørske elementer, brukte de å plassere seg strategisk over sitt område for å effektivt kunne slå ned forsøk på løsrivelse. Dette kunne ta form i hovedbase nær store urbane sentrum av erobrede folk. Bulgarene som etablerte et selvstendig rike har blitt beskrevet som semi-sedentarisk. Dette er basert på at de adopterte mer sedentarisk levemåte som innebar landbruk og handel med blant annet pels.⁵¹

Vi kan observere fra arkeologisk materiale at den opprinnelige gruppen bulgarere var et mangfoldig folk. Naturen ved slike stepperiker er at de erobrer hverandre og splittes opp hele tiden. Dette åpner for mye migrasjon av mange forskjellige folkegrupper innenfor nomadiske konføderasjoner. Dette medførte at gruppen som bosatte seg på Balkan hadde delvis forskjellig etnisk og kulturell bakgrunn. Det er også kjent at under migrasjonen til Balkan erobret bulgarene andre nomadiske folkegrupper i området. Disse er vanskelige å spore den eksakte etniske og kulturelle opprinnelsen til. Det finnes også spor av slavisk tilstedeværelse i denne perioden. Dette kan etableres ved funn av både bulgarske og slaviske urner i det nordøstlige Bulgaria som er tydelig delt i et bulgarsk sentrum og en slavisk utkant.⁵²

En vet lite direkte om den politiske organiseringen til den bulgarske stammeføderasjonen. Indirekte kan det antas at de delte trekk ved sin organisasjon med andre tyrkiske nomadefolk i samme tidsperiode og område. Det var typisk for en slik steppenomadisk konføderasjon å være bestående av flere individuelle stammer. Disse stammene var gjerne enten en sentral del av stammenettverket eller mer perifer i forhold til styring av denne konføderasjonen. Peter B. Golden beskriver hvordan en stamme eller klan får hvilken rolle i andre tyrkiske khanater:

⁵⁰ Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 65-66

⁵¹ Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 128, 134-135, 244.

⁵² Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 66-69.

“The Türk state grew out of a tribal confederation. This consisted of the ruling clan and its allies (including "in-law" tribes), which formed the core of the confederation. To this core of "inner tribes" were tacked on tribes that freely joined the union (and were allowed to retain their native ruling houses) and those that were compelled to do so. The ruling clans of the latter were usually supervised or supplanted by officials of the central administration. Newly joined tribes were always placed in the vanguard during campaigns. Below these tribes were the tribute-paying sedentary populations.”⁵³

Hvor mye makt en stamme hadde i slike situasjoner var basert på relasjoner mellom de individuelle klanene. På toppen av en slik konføderasjon var den ledende stammen og dets overhode.⁵⁴ Tsveselin Stepanov beskriver det som følger:

“[...] it was the clan rather than the nuclear family that was the heart of their social system. Everything was subordinate to the clan and everything was learned from and regulated by traditional law which influenced behavioristic models and patterns rather than moral norms justified in written laws, as was common for the sedentary civilizations.”⁵⁵

Det er også mulig at bulgarerne deler andre tradisjoner rundt slike stepperiker som for eksempel, det himmelske mandat. I det tidligere götürkiske khanatet var det vanlig at khanen og den ledende klanen var velsignet av himmelen. Dette betyr at khanen og hans familie var sett på som innehavere av det himmelske mandat, som er forstått som et mandat til å lede med velsignelse av himmelen. Det er rimelig å anta at en viss form av dette var til stede i den politiske strukturen i Bulgaria. Stammene og klanene som hørte til i periferien av ledernetverket var gjerne erobrede stammer som ble innlemmet i entiteten under migrasjonen fra den pontiske steppe til Balkan. I denne prosessen hadde lederne i disse stammene blitt byttet ut med bulgarer. Lengre ned i hierarkiet har du andre erobrede folkegrupper i et slags vasallforhold som krever at de betaler jevnlig tributt og har liten til ingen politisk innflytelse. Dette var gjerne slaviske eller greske folkeslag og disse var en sentral del av khanatets levemåte. Disse var de “produserende” menneskene i slike riker, som ofte gav tributt i form

⁵³ Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 146.

⁵⁴ Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 69.

⁵⁵ Stepanov, *The Bulgars and the Steppe Empire in the Early Middle Ages : The Problem of the Others*, 42-43.

landbruksvarer. I tillegg var disse menneskene pliktig i å bidra militært. De var også ansvarlige for mye av den tekniske kompetansen krevd for å drive en slik stat. De ble benyttet i statens forsvar samtidig som de ofte ble viktige i administrasjonen grunnet deres gode organisasjons- og skrivekunnskaper. Til gjengjeld fikk disse sendetariske folkene underlagt denne staten stor grad av autonomi, både i sosial sammenheng og forvaltningsmessig. De fikk beholde sin egen religion, eget språk og identitet.⁵⁶

Khanen var på toppen i dette statsapparatet. Flere adelstitler kommer fram i bulgarske inskripsjoner som viser et utviklet adelssystem. Titler var delt mellom æresposisjoner og administrative posisjoner. Tittelen boila var høyt rangert i adelshierarkiet og skal ha hatt sentrale roller i sivil og militæradministrasjonen over hele riket. Adelen var delt i to hovedgrupper, boilas og bagains, hvor sistnevnte var den lavere av de to. Det blir fortalt om seks boilas som var khanens nærmeste og viktigste rådgivere. De seks hadde administrative og militære oppgaver, noen fungerte som administratorer, mens andre var generaler. De seks var høyest i hierarkiet etter khanens familie etterfulgt av andre klaner på "innsiden", så etterfulgt av klaner på "utsiden".⁵⁷ Det blir beskrevet et beslutningstakinge organ i denne staten i bysantinske kilder. Dette var delt i en indre og en ytre gruppe basert deres stilling og relasjon til khanen. Det skal ha vært både boilas og bagains i dette rådet.⁵⁸ Det virker også som at bulgarene skal ha delt området sitt i to administrative deler, en ytre og en indre del. Den indre var konsentrert rundt steppen omkring Pliska, som var i stor grad bosatt av eliten. Den ytre delen var de forståelig nok de ytterliggende territoriene i denne staten, gjerne grenseområder.

Bulgarias militære tradisjoner har mange likhetstrekk med andre steppenomadiske folkegrupper og stater fra Sentral-Asia. I stor grad på grunn av deres bakgrunn som steppenomade hadde bulgarere stor erfaring med bruk av hest. I likhet med andre slike kulturer er hest og bruken av hest en sentral del av deres kultur og levemåte. Dette innebærer tidlig opplæring i bruk av hest som gjerne var gjort samtidig som bueskyting var en viktig ferdighet i steppenomadiske samfunn. Disse ferdighetene gjorde steppenomader og spesielt bulgarske folkegrupper til kompetente krigere i tilfellet det oppsto behov.⁵⁹ Ved hjelp av

⁵⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 69-71.

⁵⁷Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 73-75.

⁵⁸Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 249-250.

⁵⁹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 76-77.

Theophanes ser vi også at Bulgaria bruker tradisjonelle steppetaktikker som falsk retrett og overraskelsesangrep samtidig som de hadde store mengder lett kavaleri som var kompetent bueskyttere.⁶⁰ Inkorporerte folkegrupper som ikke hadde opprinnelse fra steppen ble ofte brukt som lett infanteri med unntak av eliten, som trolig ville vært til hest. Dette gjaldt hovedsakelig slaviske folkegrupper som var bosatt rundt Donaudeltaet når bulgarerne kom. Bulgaria brukte betydelige mengder lett kavaleri som ble godt brukt på grunn av sine iboende ferdigheter som bueskytter og ryttere. Bulgarerne var derimot ikke bare gode bueskyttere, de brukte også tungt kavaleri. Dette tunge kavaleriet utgjorde mest sannsynlig en slags spesialstyrke som kjempet sammen med khanen i strid. Bruken av tungt kavaleri kan vi også tolke ut ifra inskripsjoner fra kampanjen til Nikeforos (802-811) samtidig som slaget og angrepet ble beskrevet i den samtidige krøniken *Chronicle of 811*.⁶¹

2.3 Avarriket

I denne delen skal vi se på avarene. Denne steppenomdiske gruppen etablerte seg i Europa i tidlig middelalder og deler mange likhetstrekk med tidlig middelalder Bulgaria. Det tradisjonelle tidspunktet for avarenes kontakt med Europa er i år 558 når avarene opprettet diplomatiske forbindelser med Konstantinopel.⁶² Theofanes beskriver det samme møtet og avarene som følgende i *Chronographia* oversatt av Scott og Mango:

“[...]the strange race of the so-called Avars reached Byzantium and everyone in the city thronged to gaze at them, as they had never seen such people. They wore their hair very long at the back, tied with ribbons and plaited. The rest of their dress was like that of other Huns. They had come as fugitives from their own country to Scythia and Mysia and sent envoys to Justinian asking to be admitted.”⁶³

Bysantinsk strategi i denne perioden i henhold til den nordlige fronten, var å sikre støtten til barbarer⁶⁴ og danne et system av flere slike folkegrupper som sloss seg imellom om kontroll over regionen. Dette hindret ikke inntrengninger og raid fra nord, men forhindret

⁶⁰Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 665-666, 684-685.

⁶¹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 78.

⁶²Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 21.

⁶³Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 339-340.

⁶⁴Barbar er forstått her som en person som ikke er romersk/gresk.

konsolidering av regionen av en makt som kunne true imperiet. Avarene oppholdte seg på steppen som lå nord for Kaukasusfjellene da de opprettet kontakt med Konstantinopel.⁶⁵

Den eksakte opprinnelsen til avarene har flere mulige ledetråder. Ikke ulikt bulgarerne, er bakgrunnen til denne mangfoldige entiteten vanskelig å spore. En ledetråd dukker opp ved at vi kan finne navnet avar i relaterte kontekster. Navnet avar er også brukt om Rourankhanatet. Dette leder til den troen at avarene stammer fra dette Rourankhanatet. Rourankhanatet var den ledende makten i Sentral-Asia på det femte og sjette århundre. Den tyrkiske delen av dette khanatet reiste seg i opprør etter en diplomatisk fornærmelse fra khanen av Rourankhanatet. Khanatet falt i perioden år 552-55, etter en rekke tap mot tyrkerne. Ved analyse av de mange konfliktene relatert til oppløsningen av Rourankhanatet, konkluderer Walter Pohl med at det ikke kunne ha kommet mange nok mennesker fra denne konflikten å utgjøre opprinnelsen til avarene i vest.⁶⁶ Walter Pohl oppsummerer det på følgende måte:

“The Avars of the West therefore cannot simply be identified with any “Avars” of the east. [...] This authorizes conclusions of the political program of the new “Avars”: they chose a name that enjoyed particular prestige among steppe peoples; at the same time they were open to almost all ambitious victims of Turkish expansion. It became clear shortly after 552 that the mounted warriors between Volga and the Great Wall of China had only the choices of living under Turkish rule or migrating. While the core of the Rouran population between Turks and China was destroyed. The future Avars prepared for an orderly withdrawal, for which the war against the Hephthalites gave the occasion.”⁶⁷

I henhold til historien til Theofanes, ble det opprettet et forhold mellom bysantinerne og de ankommende avarene i 558. De skulle få jevnlig gaver og til gjengjeld skulle avarene bli alliert til Bysants. Bysantinernes forståelse av avarene som en steppenomadisk folkegruppe var delaktig til å lede dem til å inngå en avtale med avarene i 558. Kontemporære kilder beskriver hvordan tjue tusen avarene hadde slått leir rundt Kaukasus i år 558.⁶⁸ Selv om dette tallet var trolig overdrevet, så ville et sterkt redusert antall fortsatt utgjort en betydelig

⁶⁵Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 22-25

⁶⁶Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 33-36.

⁶⁷Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 45-46.

⁶⁸Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 47.

slagstyrke i denne perioden. Avarene ble derimot ikke tillat å bosette seg innenfor imperiets grenser.⁶⁹ Det er rimelig å anta at majoriteten av menneskene som utgjorde dette avarkhanatet var flyktninger fra det tyrkiske khanatet som hadde erstattet rourenkhanatet. De hadde flyktet fra tyrkisk ekspansjon i Sentral-Asia med å splitte seg fra sin gruppe som var underlagt dette større tyrkiske khanatet fra øst.⁷⁰

Avarene var ettertraktet som alliert av Bysants på bakgrunn av deres evne til å krige og anså de som noen av de fremste blant steppenomadiske stammer.⁷¹ Det var som nevnt tidligere en viktig del av bysantinsk utenrikspolitikk å sikre den militære støtten til diverse barbarer på imperiets fronter. Dissen frontene var steppen nord for Svartehavet og områdene rundt Donaudeltaet langs utløpet i Svartehavet som utgjør store deler av det samme området som bulgarene bosetter seg i omtrent hundre år senere. Den siste fronten var kaukasusregionen som utgjorde en viktig landevei for inngripende steppenomader og det var denne avarene skulle beskytte.⁷² Avarene ble ikke lenge på steppen nord for Kaukasusfjellkjeden. De flyttet seg vestover og etablerte seg nordvest for donaudeltaet rundt år 562. Avarkhanatets etablering av en mer fast bosetting blir gjennomført ved hjelp av dristig alliansevalg som resulterte i etableringen av en varig stat på den pannoniske steppen. Langobardene og gepidene var begge underlagt Bysants under foederatisystemet. Disse folkegruppene var i konflikt i løpet av årene 566-568. Langobardene og gepidene var begge germanske folkegrupper som var bosatt i områdene som i dag utgjør moderne Østerrike, Ungarn og Transylvania. Denne konflikten var påvirket av bysantinske forsøk på å gjenopprette romersk innflytelse i regionen. Dette resulterte i at langobardene inngikk en avtale med avarene. Avarene ønsket å overta området til gepidene i gjengjeld. Dette aksepterte den langobardiske lederen, ettersom de hadde allerede planlagt å migrere til Italia. Gepidene ble beseiret i 568 som førte til at gepidenes område på den pannoniske steppen ble overtatt av avarene.⁷³ Den pannoniske steppen var et godt tilpasset område for deres nomadiske levemåte med flatt landskap ideelt for oppdrett og drift av dyr. Det erobrede området i Sentral-Europa kom til å bli en fast boplass for disse europeiske avarene de neste hundre årene og endte opp med å bli

⁶⁹Georgios, Kardaras. *Byzantium and the Avars, 6th-9th Century AD : Political, Diplomatic and Cultural Relations*. (Boston: Brill, 2018). 20-21,

⁷⁰Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822* 36-7

⁷¹Theophylact Simocatta, *History VII*. oversatt av Whitby & Whitby i *The History of Theophylact Simocatta*. (Oxford: Oxford University Press, 1986.) 190.

⁷²Kardaras. *Byzantium and the Avars, 6th-9th Century AD : Political, Diplomatic and Cultural Relations*. 21-22.

⁷³Kardaras. *Byzantium and the Avars, 6th-9th Century AD : Political, Diplomatic and Cultural Relations*. 27-29.

en viktig makt i europeisk politikk i sin levetid.⁷⁴ “Arguably, after 568 central Asia extended to the Vienna Woods,”⁷⁵

Avarene i likhet med bulgarene har mye av sin kulturelle arv fra den eurasiske steppen. Dette kan observeres i deres militære tradisjoner, politiske rammeverk og lingvistiske og etniske bånd de deler med andre steppenomader. Det var en mangfoldig gruppe som bosatte seg på den pannoniske steppen. Språket til avarene er vanskelig å fullstendig klassifisere eller koble til en spesifikk plass. Det eksisterer få gjenlevende inskripsjoner fra avarene som er blitt tolket som av mongolsk og tyrkisk avstamning av forskjellige forskere. Det tyder også på at den underlagte slaviske befolkningen hadde betraktelig autonomi under avarene. Dette kan vi koble til eksistensen og kontinuiteten av slavisk språk gjennom avarenes regjeringsperiode i regionen. Dette kan forklare hvordan språket overlevde på denne plassen. Vi ser noe lignende skje i Bulgaria på 8-900-tallet hvor slavisk språk også overlever.⁷⁶ Vi får et innblikk i deres struktur i en bysantinsk militærstrategi bok fra 600-tallet skrevet av keiser Mavrikos (582-602). Den beskriver hvordan avarene delte opp sine leirer etter klaner og folkegrupper.⁷⁷ Dette minner om et klanbasert styringssystem som vi ser vanligvis i steppenomadiske stater, ikke minst Bulgaria. Området avarene overtok var ikke ubebodd, disse folkene ble underlagt de nye herskerne samtidig som deres egne mennesker ble forflyttet til den pannoniske steppen. Disse folkene som allerede var på den pannoniske steppen var slaviske, germanske og latinske folkegrupper. Vi antar ut fra gravfunn spredt utover den pannoniske steppen at avarene beholdt mye av den politiske makten innenfor sin egen gruppe. Gravfunnene har en tydelig Sentral-Asiatisk karakter, samtidig som de viser tegn på å tilhøre viktige personer i den avariske politiske strukturen. Dette tolker vi på bakgrunn av funn som statussymbol som septer og staver av bein og tre dekket i gull med fuglehoder. Dette er alle symboler på status som har tydelige ekvivalenter på den eurasiske steppen.⁷⁸

⁷⁴Tividar Vida, “Conflict and Co-existence: the local population of the Carpathian Basin under Avar rule (sixth to seventh century)” i *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*. (Leiden: Brill, 2008) red. Florin Curta. 13-14.

⁷⁵Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*.198.

⁷⁶Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 270-273

⁷⁷Maurikios, *Strategikon*. Oversatt av George Dennis i *Maurice's Strategikon: Handbook of Byzantine Military Strategy*. (Pennsylvania University Press, 2001) 116.

⁷⁸Vida, “Conflict and Co-existence: the local population of the Carpathian Basin under Avar rule (sixth to seventh century)”. 13-16.

På militært vis deler også avarene likhetstrekk med andre steppenomadiske folk. Avarenes nomadiske arv blir tydeliggjort i *Strategikon* av Maurikios (582-602) hvor han beskriver avarer og andre steppenomadiske folkegrupper som følger: “They give special attention to training in archery on horseback. A vast herd of male and female horses follows them, both to provide nourishment and to give the impression of a huge army.”⁷⁹ Avarene benyttet tradisjonelle steppetaktikker. Disse ble også beskrevet av Maurikios: “They prefer battles fought at long range, ambushes, encircling their adversaries, simulated retreats and sudden returns, and wedge-shaped formations, that is, in scattered groups.”⁸⁰ Dette tydeliggjør hvor sentral kavaleri og generelt hester var for denne staten i likhet med flere steppenomadiske stater.

2.4 Uighurkhanatet

For å bedre kunne forstå urbanisering og arkitektoniske idealer fra steppene har vi studert uighurene, en steppenomadisk stat som var lokalisert i Sentral-Asia på den eurasiske steppen som strakk seg til Mongolia. Dette var en hovedsakelig tyrkiskspråklig stammekonføderasjon med uighurene som den regjerende klanen/gruppen.⁸¹ Uighurene kom fra Mongolia og skal ha flyttet vestover hvor de endte opp som ledere av denne konføderasjonen innen år 744 og til den kollapset i år 840. På grunn av deres gode plassering, utviklet uighurene sofistikerte handelsnettverk og fungerte som et mellomledd for handel mellom Kina og Sentral-Asia.⁸² Khanater så nær Kina brukte ofte å ha fiendtlige relasjoner til sin nabo i øst. Men uighurene skilte seg ut når det gjaldt dette. De hadde gode relasjoner med Kina og Tang-dynastiet som utviklet seg til et gjensidig gunstig forhold hvor uighurene fikk gode handelsbetingelser og hester i gjenytelse for å kjempe mot Kinas fiender.⁸³

Uighurkhanatet var et steppeimperie på den eurasiske steppe som strakk seg fra Sentral-Asia til Mongolia. Dette var en hovedsakelig tyrkiskspråklig stammekonføderasjon med

⁷⁹Maurikios, *Strategikon*. Oversatt av George Dennis. 116-117.

⁸⁰Maurikios, *Strategikon*. Oversatt av George Dennis. 117.

⁸¹Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 154-157.

⁸²Di Cosmo, Nicola., Hessel, Amy., Leland, Caroline. et al. “Environmental Stress and Steppe Nomads: Rethinking the History of the Uyghur Empire (744–840) with Paleoclimate Data.” *Journal of Interdisciplinary History*. 48, nr. 4 (Vår 2018) 440-442.

⁸³Di Cosmo, et al., “Environmental stress.” 453.

uighurene som den regjerende klanen/gruppen.⁸⁴ De var også på mange måter et tradisjonelt stepperike som brukte militærmakt til å ekspandere. De beholdt kontroll over sine erobrede med innføring av utbredt og et avansert sosialt hierarki. Deres khan eller khagan skal ha vært innehaver av det himmelske mandat, som gjorde han til himmelens utvalgte leder med alt det positive og negative som fulgte i dette. Uighurene opererte i likhet med bulgarene og mange andre steppenomader ved at underlagte folkegrupper ble gitt en stor grad selvstyre. Dette var fortsatt et ganske ustabil stepperike som sleit mye med indre strid og splittelse i sin levetid. Uighurere var selv en utbrytende gruppe fra det andre tyrkiske khanatet.⁸⁵ I analysen av værdata kan vi se en interessant utvikling i uighurkhanatet. Dette viser at spesielt den østlige delen av imperiet var hardt truffet av tørke. Dette skjedde rundt år 783, men uighurene fortsatte sin medgang til tross for dette. Uighurene viste seg å være godt utstyrt for å håndtere slike problemer. Uighureliten skal ha vært gjort opp av mange forskjellige etnisiteter og kulturer. Dette skal ha bidratt til en mangfoldig kompetanse innenfor jordbruk og administrasjon. Slike faktorer hjalp uighurene å tilpasse seg og stå imot tørkeperiodene.⁸⁶ Uighurkhanatet regnes å ha blitt svekket av indre uro i den senere tiden av khaganatet som bidro til dets fall. Mye av denne uroen er koblet til elitens stadige sedentarisering.⁸⁷

2.5 Steppemodell

Steppemodell eller steppenomademodell blir et virkemiddel vi skal bruke for å forstå stater med opprinnelse eller arv fra steppenomadiske samfunn. Modellen inneholder kulturelle innslag som er viktige for utøvelse av steppenomadisk kultur og politisk oppsett. I denne konteksten vil det brukes til å se på hvordan steppestater er og hvordan de vil utvikle seg. Steppemodellen kan bidra til å etablere en tydelig forståelse av hva som er et stepperike, og hvilke politiske og sosiale elementer dette består av. Modellen vil gjøre det lettere å forstå hvordan steppestater utvikler seg etter hvert som de erobrer andre kulturer og etablere seg utenfor sitt vanlige territorium. Det kan også hjelpe oss å forstå hvorfor. Dette blir sentralt for de senere vurderinger i denne teksten, hvor det skal ses på Bulgarias utvikling fra et steppenomadisk rike til noe som kanskje ligner mer på et middelaldersk europeisk kongedømme. Ved å ha en klar definisjon

⁸⁴Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 154-157

⁸⁵Michael K. Drompp. "Strategies and cohesion and control in the Türk and Uyghur Empires." i *Complexity of interaction along the Eurasian Steppe Zone in the first Millenium CE*. Red. Bemann, Jan & Schmauder. (Vor- und Frühgeschichtliche Archäologie Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, 2015) 437-442.

⁸⁶Di Cosmo, et al., "Environmental stress." 458-459.

⁸⁷Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 162.

på hva som er et stepperike, og hvordan de tenderer å utvikle seg, er det lettere å sammenligne denne definisjonen med Bulgaria sin utvikling fra år 681-864. Modellen baseres på tidligere forskning og forsøker å danne en oversikt over sentrale elementer ved slike komplekse riker med arv fra steppene.

Steppenomade forstås som en gruppe basert på eller med arv fra den eurasiske steppen som i varierende grad praktiserer nomadisk levesett. Dette betyr at de ofte flytter seg rundt innenfor et fast territorium. Det virker ikke som at denne staten må eksistere på steppe for å kvalifisere som en steppenomade, men vi observerer ved flere anledninger at de foretrekker og tenderer å bosette seg på slettelandskap eller stepper. Begrepet er ofte brukt om mange forskjellige grupper basert på deres likhet og felles arv fra den eurasiske steppen som innebærer en nomadisk livsstil som innebærer en kultur sentrert på oppdrett og bruken av hest. Dette gjør at slike folkegrupper veldig ofte produserer kompetente krigere som har utgjort en betydelig faktor gjennom historien.⁸⁸

Først skal vi se på tidligere formuleringer som forklarer grunnleggende strukturer for steppenomadiske riker. Omeljan Pritsak har en modell av et tidlig middelaldersk steppeimperium som kan være fornuftig å ta opp i denne sammenhengen. Den tar informasjon fra en gammeltyrkisk inskripsjon som beskriver oppsettet av en større steppenomadisk stat.

“The steppe empire relies on traditional law and the legitimacy of the ruler, which in turn rests on the charisma of the dynasty and on the heavenly mandate of ruleship. It consists of *bodun/budun*, tribal groups or confederations, who are divided both into military units and into tribes and clans. Each tribe/unit has its own chieftain, the *beg*, and often their own military contingent. Along with and above this is the central administration, with its dignitaries, often members of the ruling dynasty, and its military entourage.”⁸⁹

Dette gir en del strukturell informasjon om stepperiker og hvordan de er dannet som et system rundt den dominante klanen og dens leder, men samtidig har den en desentralisert

⁸⁸Golden, *An Introduction to the History of the Turkic Peoples*. 3.

⁸⁹Pohl, *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. 208.

struktur med makt delt mellom klanene. Dette forstås som grunnleggende strukturer i stepperiker med opprinnelse fra den eurasiske steppen. Videre trenger vi å forstå hvilke elementer en slik stat ville beholdt når den oppstår utenfor Eurasia med steppenomadisk innflytelse. Elementer å ta med seg videre fra denne modellen vil være det strukturelle rammeverket som vi kan se elementer av flere av de gjennomgåtte steppestatene.

For å forstå hvordan stepperiker utvikler seg, må vi se på det hybride elementet ved stepperiker. Dette oppstår når en nomadisk elite, gjerne på bakgrunn av erobring, danner et politisk system med sedentariske folkegrupper under seg. Dynamikken mellom steppenomadiske folkegrupper og sedentariske befolkninger er som følger:

“Steppe empire dynamics were important for relations with sedentaries in two major ways. First, steppe empires arose as a result of successful onslaughts on sedentaries. Increased success of steppe empire depended on there being enough sedentary activity for the leadership to collect enough resources from the sedentaries and from sustaining the military power needed for doing so. Given the role of charism, the problems inherent in the succession system and the dependence on sedentary polities, steppe empire were inherently unstable. The second way in which steppe empire dynamics were important to relations with sedentary polities was to do with their principle of growth, which was that a leading clan enrolled and/or pushed away other clans. The chain reactions that were kicked off in this way had to end where the steppe ended, either with the steppe clans located on the boundary of sedentary territory being absorbed or by those clans moving into sedentary areas. Typically, some of these clans would be thoroughly alienated from the incoming steppe empire that had pushed them off their grazing lands and so available for sedentary polities as a bulwark against incoming steppe empires. Typically, they would also merge with elements from the sedentary polity.”⁹⁰

Dette forklarer grunnleggende utviklingsmønster på den Eurasiske steppe. Det virker også til at noen av disse forholdene var gunstige for den sedentariske befolkningen. De fikk beskyttelse fra andre steppenomader i gjengjeld for å bli den produserende delen av et hybridimperie. Steppenomader kjemper om overherredømme over blant annet sedentariske

⁹⁰Iver Neumann & Einar Wigen. *The Steppe Tradition and Eurasian State Building*. (Cambridge: Cambridge University Press: 2018). 123-124.

befolkninger på steppene. Den ustabile naturen rundt slike stepperiker gjør at det ofte utløses maktkamper mellom forskjellige grupper. Hver gang en gruppe blir drevet bort, vil denne ekspandere på en ny plass, som gjør at steppen vokser til steppenomader blir drevet bort fra steppen. Dette er bakgrunnen til Bulgaria og Avarriket som begge blir drevet bort og etablerer seg utenfor den sentralasiatiske steppen. Slike stepperiker var basert på et symbiotisk forhold mellom den innflyttede nomadiske gruppen og det bosatte folket i området. Det skjedde på forskjellige måter, men alle disse rikene hadde underlagt sedentariske folkegrupper som ble innlemmet i staten.

Stepperiker, etter at de hadde underlagt seg mange sedentariske grupper, utviklet seg ofte med å kombinere elementer av nomadisk og sedentarsk levesett. Denne utviklingen innenfor stepperiker er kalt hybridisering, hvor elementer av både nomadiske og sedentariske tradisjoner blir brukt i en ny entitet. Hybridisering skjedde ofte i grenselandet av den eurasiske steppen. Denne prosessen resulterte ofte i to forskjellige typer stater. De som beholder politisk dominans samtidig som de assimilerer samtidig som de tilpasser seg sitt nye område og dominante kultur. Eller så mister de etter hvert den politiske dominansen og forsvinner/assimilerer inn i den sedentariske befolkningen. Russland og det osmanske riket forstås som eksempler på de forskjellige formene for hybridisering. Det osmanske riket passer innenfor den første formen og Russland den andre. Konsolideringen av steppeslementer med sedentariske med de sistnevnte eksemplene hadde en distinkt bysantinsk inspirasjon i spesielt administrasjon.⁹¹ Hybridisering virker til å være en naturlig utvikling ved steppenomadisk kultur. Göktürk-khaganatet eller det tyrkiske khaganatet var et stort steppeimperie i Sentral-Asia på 500-tallet. Mange stepperiker utviklet seg fra eller delte kulturelle trekk med dette khanatet, som for eksempel bulgarerne. Denne innflytelsesrike steppestatens hadde allerede hybridisert seg med flere sedentariske grupper før den etablerte overherredømme på steppen. Den ledende gruppen i dette khanatet skal ha hatt sin opprinnelse i grenseland mellom Kina og steppen. Derfra ekspanderte de vestover og i denne prosessen absorberte de flere oasebystater. De ekspanderte etter hvert inn i Iran og integrerte både nomadiske og sedentariske populasjoner. Representanter fra den sedentariske gruppen blir prominente i administrasjonen i dette stepperiket.⁹²

⁹¹Neumann & Wigen, *The Steppe Tradition and Eurasian State Building*. 126-128

⁹²Neumann & Wigen, *The Steppe Tradition and Eurasian State Building*. 114-117

Det har nå blitt etablert generelle prinsipp ved riker med bakgrunn i steppenomadiske kulturer. Slike kulturer gjør det bra militært og ønsker gjerne å underlegge seg sedentariske folkegrupper. Det virker som at dette forholdet er ønskelig for steppenomader og de kjemper over nettopp dette. Et politisk system basert på forholdet til khanen og den regjerende klanen minner om et oppsett vi ser i Avarriket og Bulgaria. Ut ifra dette kan det antas at et politisk system basert på klanforhold og andre familiære relasjoner er grunnleggende praksis for steppenomader. Det ble også presentert det viktige forholdet mellom steppenomader og sedentariske populasjoner. Kontroll over disse folkene virker å være bakteppe for mye konflikt og migrasjon på steppen. Dette gjør at steppenomader ofte ble drevet bort fra steppen og etablerte stater med sedentariske kulturer. Tilpasningsevne virker også å være et sentralt trekk ved steppenomader. Dette kommer ved deres hybridisering som ikke kunne skjedd hvis de ikke var tilpasningsdyktige. Ved spesielt uighurene kan vi observere en veldig god tilpasningsevne. Det virker som de brukte kompetanse til de mange forskjellige folkene riket besto av til å tilpasse seg og overkomme nye problemer. Hybridisering med sedentariske kulturer var måten dette skjedde på. Det ble etablert at stepperiker utenfor steppene med en betydelig sedentarisk befolkning vil etter hvert påvirke den politisk dominerende steppenomadiske gruppen. Det forstås som at hybridisering er en naturlig prosess for steppenomader når visse kriterier er oppfylt. Disse oppfattes som når de har inntatt en betydelig sedentarisk folkemengde, og eller når de flytter seg bort fra steppene. Hybridisering skjedde også på steppene, men virker som sedentariske elementer blir mest dominante utenfor steppene. Steppenomader framstår som tilpasningsdyktig og dette hjelper dem å tilpasse seg og blomstre i mange forskjellige områder med forskjellig klima. Hybridisering får en tydelig bysantinsk karakter i tiden til det osmanske riket og Russland. Dette er en stund etter Bulgaria går igjennom sin utvikling, så det vil vise seg om dette kan sies om Bulgaria også. Denne modellen av en steppestat og hvordan den vil utvikle seg vil hjelpe den videre analysen av Bulgaria og deres utvikling fra 681 til 864.

3 Bulgarsk historie 681-864

3.1 Innledning

I dette kapitlet beskrives bulgarernes historie i perioden 681-864. Dette blir gjort på en rekke måter og med forskjellige virkemidler. Primært benyttes litterære kilder i form av samtidige krøniker og fortellinger. En del av dette kapitlet vil dette også dekke arkeologisk informasjon om infrastruktur og forsvarsverk og urbanisme. Kildene som brukes er hovedsakelig fra bysantinsk opphav. Vi har tidligere vært inne på hvordan bulgarerne ikke etterlot seg mange litterære kilder fra denne perioden. Det vi hovedsakelig har fra bulgarerne selv er inskripsjoner i arkeologiske funn som gir oversikt over ledere av klaner og familier som endte opp i Bulgaria. Bysantinske kilder er derfor det beste vi har av litterære kilder og vil utgjøre en stor del av historiografien på emnet. En konsekvens blir derfor at Bysants utgjør en veldig sentral del i denne forskningen. Bysantinerne og bulgarerne har et turbulent forhold. De er i perioder allierte, mens i andre perioder er de bitre fiender.. Bekjenneren Theofanes og hans krønike *Chronographia* sammen med *Brevarium* av patriarken Nikeforos danner grunnlaget for den tidlige gjennomgangen, supplert med andre kilder hvor de nevner bulgarerne i perioden. Bulgarerne dukker opp i bysantinske kilder som enten fiender eller allierte, gjerne i konflikter. Bulgarerne nevnes her bare i relasjon til bysantinerne og det vil derfor dukke opp tomrom på noen år. Theofanes viser at han er partisk ved flere anledninger, noen ganger setter han bulgarerne i dårligere lys, andre ganger bysantinerne. Når han gjør det, og hans motivasjon vil gjennomgå når det dukker opp kronologisk.

Bulgarsk historiografi fremstilles kronologisk, men det er lagt vekt på hendelser og utviklinger som kan i større grad kobles til det overordnede spørsmålet for denne forskningen som fokuserer på hvordan bulgaria går fra steppestat til stat som ligner mer på tradisjonelle europeiske middelalderstater. En viktig del av denne utviklingen eller transformasjonen er de indre forholdene i det bulgarske riket. Områdene bulgarerne bosetter seg på er i stor grad bosatt av slaviske folkegrupper som kom omtrent åtti år før bulgarerne. De slaviske folkene utgjør veldig fort store deler av denne mangfoldige staten. Det sees på hvordan den iboende strukturen i stepperiker tillater nettopp denne utviklingen.

“For some time to come Byzantine writers continued to differentiate between Bulgar and Slav inhabitants of this realm. But the assimilation of the Turkic Bulgars by the far more

numerous Slavonic population gathered momentum: and by the the tenth century Bulgaria was to all intents and purposes a Slav country.”⁹³

Vi skal bruke det vi lærte i steppemodellen om hvordan stepperiker tendere å utvikle seg til å se etter relevante utviklinger til senere diskusjon. Denne informasjonen blir også viktig når vi skal se på hva arkeologisk materiale kan fortelle oss om utviklingen og hvorvidt dette viser noen sammenheng med steppemodellen.

3.2 681-755

Den videre kronologiske gjennomgangen av Bulgarias utvikling og historie gjøres med å følge krøniken til Theofanes *Chronographia* og *Brevarium* av Nikeforos. Disse to utgjør mesteparten av kildegrunnet for den tidlige historien til Bulgaria i den tidlige delen av perioden. Vi satte pause på vårt narrativ i forrige kapittel i denne teksten hvor vi gikk igjennom situasjonen som utviklet seg fra år 678 og videre. Bulgarene hadde etablert seg i på et landområde bysantinerne kalte for Onglos som ligger i et område romerne kalte for Lilleskytia og ligger i dag ved svartehavskysten til de moderne nasjonene Bulgaria og Romania. Dette ledet til en konfrontasjon mellom de nylig ankomne bulgarene og bysantinerne. Nikeforos og Theofanes begge beskriver utviklingen deretter ganske likt. Theofanes beskriver hendelsen som følger:

“Now, when the emperor Constantine had been informed that a foul and unclean tribe had settled beyond the Danube at the Oglos and was overrunning and laying waste the environs of the Danube, that is the country that is now in their possession, but was then in Christian hands, he was greatly distressed and ordered all the themata to cross over.”⁹⁴

Det virker til at en betydelig styrke ble sendt av bysantinerne ettersom både Theofanes og Nikeforos beskriver hvordan bulgarene flyktet bak sine festningsverk i Onglos. Dette var muligens den tidligere romerske leiren ved Barbosi som hadde gode naturlige befestninger. Begge krønikere beskriver dette landet som myrland som gjør det vanskelig for en hær å

⁹³Dimitri Obolensky, *Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*. (London: Cardinal, 1974) 65.

⁹⁴Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 499.

krysse.⁹⁵ Nikeforos og Theofanes sin historie av hva som skjer videre er nesten helt lik. Denne gangen følger vi Nikeforos sin redegjørelse av hendelsesforløpet:

“Since, however, the Romans were unable to engage them in battle because of the difficulty of the terrain, they regained strength and eagerness. Now the emperor was seized by an attack of gout and being in much pain, sailed off to the city of Mesembria for treatment after giving orders to the officers and soldiers to keep on investing the fort and do whatever was necessary to oppose the nation. But a rumor spread about that the emperor had fled and, being on this account thrown into confusion, they fled headlong although no one was on their heels.”⁹⁶

Den samme grunnen dukker opp i Theofanes sin framstilling av samme hendelse. Dette ledet til en uorganisert retrett av bysantinerne som resulterte i at bulgarerne gikk til angrep på de flyktende troppene som ble drept i betraktelig omfang. Dette gjorde at bulgarerne overtok mer romersk territorium. De overtok byen Varna og flere stammer boende i dette området. De nylig underlagte stammene flyttet og bosatte seg i ytterkanten av bulgarsk territorium i øst og vest. På denne måten ekspanderte bulgarerne på bekostning av bysantinerne og avarene. Samtidig sikret dette bulgarerne nye allierte som ville beskytte dette nye anskaffede bulgarske landet. Dette området ble også brukt som et springbrett til videre angrep på det bysantinske territoriet som gjensto i Trakia. Tapene og den fortsatte trusselen fra bulgarerne ledet bysantinerne til å søke fredsslutning.⁹⁷ Theofanes beskriver dette nesten poetisk: “Being under constraint, the emperor made peace with them and agreed to pay them yearly tribute. Thus the Romans were put to shame for their many sins.”⁹⁸

Neste gang bulgarerne dukker opp i bysantinsk historiografi er seks år etter konklusjonen av forrige konflikt i år 687 i Theofanes sin krønike. Her blir bulgarerne nevnt sammen med et gresk begrep på slaviske stammer *Sklavinas*. Justinian II (685-695, 705-711) startet en ekspedisjon inn i Trakia som på daværende tidspunkt var bosatt av store mengder slaviske folk under bulgarerne. Bulgarerne sammen med slaviske stammer gikk inn i Thessaloniki. Justinian var på vei inn i Thessaloniki for å konfrontere bulgarerne, men ble selv angrepet i

⁹⁵Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango (1990). 91, Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 502.

⁹⁶Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 91.

⁹⁷Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 499.

⁹⁸Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 499.

noe som ligner på et bakholdsangrep og fikk store deler av hæren sin drept eller skadet.⁹⁹ Nikeforos unnlater å skrive om dette siste tapet til Justinian og fokuserer heller på hvordan han klarte å rekruttere og omplassere en del slaviske folk til Opsikion.¹⁰⁰ Dette er det siste begge krønikere sier om dette sammenstøtet mellom Bulgaria og Bysants. Fokuset deres blir fort endret ettersom Bysants ble angrepet av sarasenerne i øst. Det blir derfor ingen klar konklusjon på denne konflikten historiografisk. Det er rimelig å anta at bysantinerne inngikk en form for fredsslutning med bulgarerne med tanke på den nye trusselen i øst. Dette blir videre underbygget av Nikeforos, som beskriver hvordan Justinian bryter freden etablert av sin far da han ble keiser og angriper bulgarerne.¹⁰¹

De neste årene i bysantinsk historiografi er en veldig turbulent periode for både bulgarerne og bysantinerne. Bysants var i en periode preget av indre uro. Etter gjenopprettelsen av Justinian II (685-695, 705-711) til tronen i år 705 med bulgarsk hjelp, fortsatte denne perioden av indre uro som regnes med å starte fra Justinian ble avsatt for første gang i år 695. Justinian II ble avsatt av en revolusjon i Konstantinopel i år 695. Dette ledet han til å ta kontakt med den bulgarske khanen Tervel(700-721) en del år senere. Tervel var Asparukhs sønn, og den nye khanen til bulgarerne.¹⁰² Theofanes beskriver møtet som følger:

“He then dispatched Stephen to Terbelis(Tervel), the lord of Bulgaria, so as to obtain help to regain his ancestral empire, and promised to give him many gifts and his own daughter as wife. The latter promised under oath to obey and co-operate in all respects and, after receiving him with honour, roused up the entire host of Bulgars and Slavs that were subject to him. The following year they armed themselves and came to the Imperial City”¹⁰³.

Dette kommer i krøniken til Theofanes i år 703, innen år 705 har Justinian II ved hjelp av bulgarerne vunnet tilbake sin trone. Theofanes nevner hvordan keiseren gir Tervel mange gaver og de skilles i vennskap.¹⁰⁴ Nikeforos går mer i dybden, han beskriver hvordan Justinian også hyllet han som caesar og mottok hyllest sammen med keiseren fra folket i

⁹⁹ Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott (1997). 508.

¹⁰⁰Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 93.

¹⁰¹Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 93.

¹⁰²Obolensky, *Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*. 65.

¹⁰³Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 521.

¹⁰⁴Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 523.

Konstantinopel.¹⁰⁵ Justinian II hadde lovet Tervel sin datter i ekteskap for å hjelpe han å ta tilbake tronen sin. Det er ingen bevis på at dette skjedde, trolig fordi hun døde relativt ung.¹⁰⁶ Tittelen caesar hadde mindre betydning sammenlignet med tidligere i romersk historie. Den var fortsatt forstått som en stor ære i samtiden, og gjorde Tervel til en av de viktigste personene i Konstantinopel. Dette var første gangen denne tittelen ble gitt til en person utenfor Bysants og var en stor begivenhet for bulgarerne som ble videre legitimert av denne æren. Betydningen av dette for Bulgaria blir tydelig inskripsjonen Madrarrytteren, hvor dette nevnes som en av de store hendelsene i Tervels regjeringstid.¹⁰⁷

Unnlåtelsen av den siste biten på Theofanes sin side er ikke et sammentreff. Dette kommer mest sannsynlig fra at denne æren gitt til bulgarerne ikke ble sett på som positivt i senere tid. Uansett ga dette bulgarerne en del legitimitet i bysantinsk kontekst. Bulgarerne var fortsatt i besittelse av mange områder som bysantinerne så på som en viktig del av romersk territorium. Det å stå i gjeld til bulgarerne og skjenke dem med gaver og hyllest gjorde det vanskelig å samtidig presse deres krav på Trakia. Dette kan ha bidratt til at Justinian II og Bysants startet en ny konfrontasjon som blusset opp kort tid etter deres kortvarige allianse. Justinian II brøt igjen freden med bulgarerne med å gå inn i Trakia ved Anchialos i år 707(708 ifølge andre.¹⁰⁸) Dette er i dag den bulgarske byen Pomorie som befinner seg nord for Konstantinopel ved svartehavskysten i regionen Trakia. Hæren til Justinian slo leir ved festningen i Anchialos, hvor de ble tatt i et bakholdsangrep av bulgarerne.¹⁰⁹

Dette var et relativt lite sammenstøt mellom disse to statene. Det viste fram godt den iboende ustabiliteten mellom dem. Romerne så på bulgarerne som barbarer litt for nære Konstantinopel og i besittelse av romersk land. Bulgarerne så på Bysants som en kilde på rikdommer og ekspansjon. Dette tok form i et turbulent forhold som en fiende eller alliert som kan endre seg til enhver tid. Et nytt opprør ble utløst mot Justinian i år 711. Dette ledet Justinian til å igjen gå til Tervel for hjelp til å beholde tronen. Bulgarerne sendte overraskende nok styrker mot Kherson for å slå ned dette opprøret. Nikeforos nevner at tre tusen bulgarske hjelpestyrker ble sendt.¹¹⁰ Alt dette skjedde for sent. Phillipikos ankom

¹⁰⁵Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango. 104-105.

¹⁰⁶John, Norwich, *Byzantium: the early centuries*. (London: Viking, 1988) 336-338.

¹⁰⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 192-195, Obolensky, *Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*. 65.

¹⁰⁸Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 196.

¹⁰⁹Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 525.

¹¹⁰Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango (1990). 111.

Konstantinopel via sjøveien og ble utropt til keiser før slutten av år 711. Han ga amnesti til troppene til Justinian i gjengjeld for at de overga seg. Bulgarene fikk også returnere hjem, mens Justinian ble tatt til fange og henrettet.¹¹¹

Det tok ikke lang tid før den nye keiseren Filippikos (711-713) kom i konflikt med bulgarerne. Bulgarene gikk til angrep på bysantinsk Trakia omkring år 712. De plyndret store deler av Trakia og kom så langt som den Theodosiske mur som beskyttet Konstantinopel. Dette angrepet skal ha vært forårsaket av at Filippikos unngikk å betale tributt til bulgarerne fra en tidligere fredsslutning.¹¹² Denne konflikten ble lagt til side under keiser Theodosios III (715-717) som inngikk en allianse med bulgarerne med veldig gode premisser for Bulgaria. Denne alliansen etablerte landgrenser i bulgarernes favør samtidig som Bysants skulle betale tributt i form av gull og pelser.¹¹³ Bysants ble angrepet av arabiske styrker i samme tidsrom som denne ustabiliteten. Ifølge Nikeforos:

“On account of the frequent assumptions of imperial power and the prevalence of usurpation, the affairs of the empire and the City were being neglected and declined; furthermore, education was being destroyed and military organization crumbled. As a result, the enemy were able to overrun the Roman State with impunity (and to cause) much slaughter, abduction, and the capture of cities. For this reason also the Saracens advanced on the imperial City itself, sending forth by land an innumerable host of horse and foot(recruited) from the various people subject to them[...].”

Det er noe uenighet i kildene i hva som skjer videre. Bysantinske kilder sier at bulgarerne kom til bysantinsk unnsetning ved å angripe araberne. Arabiske kilder beskriver en litt annen side. I en syrisk krønike fra år 846 blir bulgarerne angrepet av araberne i det de går inn i Trakia hvor de etter hvert blir beseiret. Utfallet er likt i begge kilder, og Bulgaria vinner en viktig seier mot denne beleirede arabiske styrken i år 718 og gagnar Bysants i begge versjonene.¹¹⁴

¹¹¹Beševliev. *Die Protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. (1981). 197.

¹¹²Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. (1997) 532-533.

¹¹³Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. (1997) 681.

¹¹⁴Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 196-201.

Det er litt usikkerhet rundt hvorfor bulgarerne valgte å invadere Bysants for å avsette Leon III kort tid etter de hadde involvert seg i konflikten med araberne på deres vegne. Veselin Beševliev mener dette skyldes at Anastasios II skal ha overbevist Tervel om at Leon III ønsket å gå imot bulgarerne. De eksisterer få andre grunner til at bulgarerne skal ha valgt å gå mot Leon kort tid etter å ha beskyttet dem. Det at Leon lett klarte å overbevise Tervel til å overgi Anastasios, peker også på en slik forståelse. Anastasios skal også ha sendt store mengder brev til viktige personer i Konstantinopel i håp om få dem til å overgi seg til ham. Noen av brevene skal ha blitt fanget opp av Leon. I det bulgarerne og Anastasios marsjerer mot Konstantinopel mottar bulgarerne et brev fra Leon som tilsynelatende forklarer hvordan de er blitt lurt og om å overgi opprørerne og usurpatoren.¹¹⁵ Fra Tervel sin periode finner vi et blysegl som viser khanen i en stil som minner om en bysantinsk keiser. Han virker spesielt å ha tatt inspirasjon fra samtidige bysantinske keisere som Konstantin IV(668-685) og Tiberius III (698-705).¹¹⁶

681 til 718 er en periode i bysantinske og bulgarske relasjoner kan karakteriseres som en pågående grensekonflikt. I denne fasen etablerte Bulgaria seg skikkelig på sitt nyvunne territorium. Fra sitt nye område utførte bulgarerne mange raid og andre mindre angrep i bysantinsk Trakia. Bysants var i perioder opptatt med indre strider eller fiender i øst og bulgarerne tok ofte nytte av denne situasjonen. Noen ganger så ble de en stor nok plage til at bysantinerne sendte motangrep inn i bulgarsk territorium. Dette resulterte i flere store tap på bysantinsk side. Den mest effektive måten bysantinerne fikk kontroll på bulgarerne var ved å gi dem tributter og andre avståelser. Justinian II hadde mange møter med bulgarerne i denne tidlige fasen. Han tapte mange slag mot dem, og fant fort ut at det var bedre å betale tributt. Han lærte også hvor formidable krigere bulgarere var, eller kanskje enda viktigere, ble forstått som. Han fikk hjelp av khanen Tervel i 705 til å få tilbake tronen sin. Dette var en stor ære for bulgarerne samtidig som det nesten var provoserende for bysantinerne:

“[...] and so it was that shortly after his return [Justinian II], in a impressive ceremony held before a vast concourse of spectators, he draped the purple robe across the shoulders of the Bulgar King, seating him at his side and formally proclaimed him

¹¹⁵Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 200-203

¹¹⁶Uwe Fielder, “Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research.” i *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*. (Leiden: Brill, 2008) red. Florin Curta. 192.

Caesar. Many of those present were horrified: here was the highest title after that of the Emperor himself, one which hitherto been invariably reserved for senior member of the imperial family; must they now be obliged to watch in silence while it was conferred not even on a citizen of the Empire, but on a barbarian brigand? Yes, was the short answer: they were.”¹¹⁷

I dette samarbeidsmomentet mellom Tervel og Justinian II kan ha hatt stor betydning for videre utvikling av deres forhold. Først så legitimerer Justinian bulgarerne med å først søke tilflukt hos dem, men etter deres suksess, gav Justinian II de videre gaver. Tervel ble tilbudt Justinian sin datter i ekteskap som gjengjeld for hjelp til dette Dette gav dem videre legitimitet som potensielle ektefeller til det bysantinske aristokratiet. Kanskje den mest betydelig gesten gjort av Justinian ble hans utnevning av Tervel som Caesar og den storslåtte seremonien som fulgte med. Dette gjorde mye for å legitimere Bulgaria og dets eksistens. Dette virker Justinian til å angre på, ut ifra hans angrep på bulgarerne noen år etter. Fortsatt vil dette forstås som en viktig utvikling som har ringvirkninger til det senere forholdet mellom bulgarerne og bysantinerne.

Bulgarerne viste veldig gode ferdigheter som krigere i konflikten i år 716. Samtidig viste de hvor godt deres militærsystem knyttet til deres steppearv fungerte i praksis. De hadde lojale undersåtter som var motivert til å forsvare Bulgaria av sin egen motivasjon. Spioner observerte landingen til Justinian som kom inn ved Odessos via sjøveien. Disse spionene skal ha vært en del av den slaviske konføderasjonen severerne. Denne gruppen nøt stor grad av autonomi under bulgarerne og fikk samtidig beholde mange kulturelle elementer og strukturer med egne ledere etter de ble underlagt. Dette bidro til at de var veldig gode allierte eller undersåtter av bulgarerne. Bulgarenes innlemmelse stammer allerede bosatt i området og deres etterfulgte plassering i ytterkanten av den av riket ligner på tradisjonell oppbygging av steppestat som vi har gjennomgått tidligere. Både Theofanes og Nikeforos beskriver også hvordan bulgarerne bruker disse folkegruppene til å bekjempe bysantinerne. Dette minner også om tradisjonell steppestruktur, hvor nye innlemmede grupper og klaner ofte blir brukt som fortropper i strid og blir bosatt i grenseland. Ved å gi de nye stammene land, sikrer de deres støtte samtidig som de får bosatt sitt nye land.

¹¹⁷Norwich, Byzantium: the early centuries. 337-338.

Fra 718 er det lite litterær informasjon om bulgarerne. Dette er samme periode hvor andre historikere har observert en pause i bulgarsk historiografi.¹¹⁸ Bulgarerne dukker ikke opp i hverken Nikeforos eller Theofanes sine historier på over tretti år etter 718. Hovedkilden som belyser hvem som regjerte i Bulgaria i neste periode er en inskripsjon som viser en liste over alle bulgarske herskere fram til da. Listen som er datert til det åttende eller niende århundre viser en oversikt over herskere som regjerte Bulgaria lenge før de emigrerte til Europa. Den går helt tilbake til Ernak, en sønn av Atilla og påstår deres herkomst fra hunerne og dens mest prestisjefulle familie.¹¹⁹ Mange inskripsjoner i Madararelieffet beskriver også gjerninger gjort av bulgarske herskere i perioden.¹²⁰

Denne perioden forsvinner Bulgaria fra litterære bysantinske kilder. Forståelsen av Bulgaria i denne perioden som et dobbeltmonarki er en ide ledet av Veselin Beševliev for å forklare misforståelser rundt rekken av bulgarske herskere i dette historiografiske tomrommet. Bakgrunnen er en liste av bulgarske khaner som ikke stemmer overens med andre kilder. Det at Bulgaria hadde til tider flere hersker med tilsvarende status innad i riket kan ha bidratt til slike misforståelser. Den neste herskeren som dukker opp i listen av bulgarske khaner etter Tervel (700-721) er vanskelig å tydelig bestemme. Delen av denne teksten hvor neste hersker dukker opp er skadd. Derfor fins det bare årstall for starten på hans regjeringsperiode. Det mangler også navnet på neste hersker i en del av samme skade.¹²¹ Florin Curta oppgir Tervel sin regjeringsperiode som fra år 700 til 721. Han plasserer Kormesios etter Tervel og oppgir hans regjeringsperiode fra 721-738.¹²² At Kormesios følger Tervel har vi andre bevis på. Kormesios sine gjerninger blir listet i Madararelieffet, en inskripsjon funnet i Bulgaria som oppgir noen herskere og deres gjerninger. I denne inskripsjonen får vi også høre hvordan Leon III hadde korrespondanse med Kormesios under opprøret til Anastasios II.¹²³ Florin Curta plasserer Sevar (738-753) etter Kormesios i sin rekke over bulgarske herskere i dette tidsrommet. Han blir etterfulgt av Vinekh (753/4-760) som til slutt dukker igjen opp i narrativet til Theofanes og Nikeforos.¹²⁴ Det eksisterte mest trolig fred mellom Kormesios og Leon III. Dette er basert på fraværet av bulgarerne i bysantinske historikere på denne tiden og

¹¹⁸Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 90-92.

¹¹⁹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 176, 183, 185.

¹²⁰Veselin Beševliev. *Die Protobulgarische Inschriften*. (Berlin: Akademie Verlag, 1963). 245-277.

¹²¹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 204-206.

¹²²Florin, Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500-1300)*. (Leiden, Brill, 2019), 83.

¹²³Beševliev. *Die Protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. 205-207.

¹²⁴Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500-1300)*. 81-83.

inskrripsjoner som beskriver gjerningene til Kormesios, som ikke nevner noe om strid i denne perioden. Det finnes lite annen informasjon om hva bulgarerne gjorde i denne perioden. Inskripsjonene hadde hovedsakelig informasjon om hendelsene mot slutten av 718 og hvordan Kormesios fortsatte å motta gaver av Leon III i sin regjeringsperiode.¹²⁵

I gjennomgangen av Kormesios (721-738) kan vi observere at bulgarerne hadde noe som lignet på et dobbeltmonarki. Dette var ikke spesielt uvanlig for tyrkiske folkegrupper.¹²⁶ Det er uklart om dette eksisterte allerede under Asparukh (668-701), men det finnes kilder som peker på at dette skjedde under Tervel(701-721).¹²⁷ Denne teorien har grunnlag i at det oppstår litt usikkerhet rundt hvem som faktisk er khan over Bulgaria i perioden etter år 718 i samtidige litterære kilder. Dette har ledet Veselin Besevliev til å påstå at bulgarerne praktiserte dobbeltmonarki. Denne praksisen blir brukt til å forklare hvorfor kilder nevner forskjellige khaner. Kormesios hadde trolig tittelen som kavkhan før Tervel døde innad i Bulgaria, som kan bidra til å forklare hvorfor Theofanes nevner han som khan. Det finnes flere teorier om at det er en spesiell khan som er ansvarlig for krigføring i slike strukturer. Denne posisjonen finner vi i andre stepperiker som khazarene og kan forstås som å være under khanen eller på lik linje. Denne forskjellen var kanskje ikke tydelig for Theofanes, og kan hjelpe med å forklare hvordan han beskriver Kormesios som hersker mens Tervel enda lever.¹²⁸ Kormesios dukker opp i bysantinske kilder igjen når den nye keiseren Theodosius III (715-717) gjenoppretter fred med bulgarerne rundt år 716 hvor det nevnes at de forhandler med ham og ikke Tervel. Kormesios blir nevnt i bysantinske kilde mange år senere under khan Krum (796-814) i krøniken til Theofanes i år 812/813. Krum ville gjenopprette betingelsene av den samme avtalen til Kormesios (Dette var i år 716 når Tervel enda var khan og hersker).¹²⁹ Det oppstår også senere slike forvirringer i primærkildene videre i og mellom teksten og inskripsjonene vi har av bulgarske herskere. Men disse kan forstås bedre med et dobbeltmonarki bestående av to khaner med forskjellige roller i betraktning.¹³⁰

¹²⁵Beševliev. *Die Protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. 204-206.

¹²⁶Beševliev. *Die protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. 338-339, 505.

¹²⁷Beševliev. *Die Protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. 197-198

¹²⁸Beševliev. *Die Protobulgarische Periode Der Bulgarischen Geschichte*. 198.

¹²⁹Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. (1997). 681

¹³⁰Beševliev, *Protobulgarische Geschichte*.212-13, Theofanes, 599, 603. Theofanes kaller Paganos "Lord of Bulgaria" i 763, men Paganos ble ikke khan før 767.

I perioden 718 til 754 kan vi anta status quo ble opprettholdt og det ikke var noen store utenrikspolitiske hendelser. Det blir urimelig å anta at krigeraristokratiet var helt pasifisert i denne perioden, men det skjedde mest trolig ingen store konflikter med et land som etterlot seg kilder. De mange forskjellige herskerne som dukker opp i denne perioden kan forstås bedre i lys av et dobbeltmonarki til stede i hvert fall under visse herskere i denne fasen i bulgarsk historie.

3.3 755-775

Første gang Bulgaria eller bulgarere blir nevnt etter den relative “mørke” perioden er i år 755. Den neste fasen i Bysants-Bulgaria relasjoner blir karakterisert av Bysants som forsøkte å gjenopprette sin innflytelse på Balkan fra 755-775 under Konstantin V (741-775). Konflikten startet opp igjen ved at Konstantin V begynte å bygge byer og bosetninger i Trakia etter å ha seiret mot araberne i øst. Han bosatte også mennesker fra Syria og Armenia i disse nye bosetningene. Bulgarerne responderte til disse nye bosetningene med å kreve skatt fra keiseren.¹³¹ Dette ledet bulgarerne til å angripe Trakia og kom så langt som “den lange muren” som trolig er en referanse til den anastasianske mur ikke langt fra Konstantinopel. I respons skal bysantinerne ha mobilisert seg mot bulgarerne og jaget dem ut av Trakia og påført dem store tap.¹³² Theofanes nevner for øvrig ikke noe om denne responsen til Bysants og sier heller: “[...] After causing much destruction and taking many prisoners, they [bulgarerne] returned home unharmed.”¹³³

Dette ledet Konstantin V til å føre en ekspedisjon inn i Bulgaria omkring år 758. Denne skal ha vært vellykket ifølge Nikeforos, men en katastrofe ifølge Theofanes.¹³⁴ Det vi vet skjedde var at bysantinerne gjennomførte et omfattende angrep via sjø og land. Bysantinerne lyktes på begge fronter og påførte bulgarerne sitt første betydelige tap siden de bosatte seg på Balkan.¹³⁵ Theofanes skriver det motsatte, og mener Konstantin går på tap og legger vekt på bysantinske tap i sammenstøtet. Forskjellene på to beretningene i begge tidligere tilfeller kan

¹³¹Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott, 593,

¹³²Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango, 145.

¹³³Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott, 594

¹³⁴Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott, 596. Nikeforos, *Brevarium*. Oversatt: Cyril Mango, 145.

¹³⁵ Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 214-216

forklares ved deres forskjellige kilder. Nikeforos gjengir historien i henhold til Konstantin V sine egne krigsrapporter som ble utsendt til innbyggerne i Konstantinopel. Dette forklarer hvorfor bysantinerne og Konstantin får god omtale i Nikeforos sin versjon. På den andre siden har du Theofanes som virker til å fokusere på bare det negative rundt keiser Konstantin V. Dette kommer på bakgrunn av at Konstantin var en ikonoklast, og var forstått som fiendtlig mot munkene, hvilket Theofanes var.¹³⁶ Dette tapet hadde store konsekvenser for Bulgaria. Fredsslutningen med Bysants inkluderte overgivelsen av gisler fra prominente familier i Bulgaria og gjenopprettelsen av bysantinsk territorium tatt i 716.¹³⁷ Dette ble veldig negativt mottatt i Bulgaria og ledet til at khanen og klanen som hadde regjert i Bulgaria siden ankomsten i år 681 ble avsatt.¹³⁸ Iboende i Bulgaria og mange samtidige steppennomader er troen om at khanatets velvære er direkte knyttet til khanens evne og velsignelse som leder.¹³⁹ I respons til dette betydelige tapet av territorium ble khanen avsatt som leder av Bulgaria og drept. De neste åtte årene kom en rekke khaner som ikke har spesielt lange regjeringstidspersoder.¹⁴⁰ Telets (760-763) ble den nye lederen omkring år 760. Han startet igjen opp konflikten med Bysants etter flere bulgarske raid inne i Trakia. Dette resulterte i nederlag mot bysantinerne og Telets betalte for dette med livet.¹⁴¹ Fra 763-766 var det noen små sammenstøt, men ingen store nok til at en bulgarsk khan måtte bøte med livet. Fra 766-772 er det stille fra bysantinske krønikere, men vi kan anta fredelige tilstander ut ifra fraværet av bulgarerne i bysantinske kilder.¹⁴² Konflikten vokste fram igjen i år 772 da fredsforhandlinger stoppet opp og bysantinerne var på offensiven igjen og påførte bulgarerne enda et stort tap.¹⁴³ Mot år 774 inngikk bysantinerne og bulgarerne en kortvarig fredsavtale. I kjølvannet av denne avtalen gikk bulgarerne inn i området til de slaviske stammene i Berzitia. Dette ble gjort for å gjenoppopulere Bulgaria etter en lang periode med nederlag. Konstantin V forberedte seg til en ny kampanje mot år 775, men han døde før denne var ordentlig i gang.¹⁴⁴

¹³⁶ Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 207-210. Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott, 596.

¹³⁷ Nikeforos, *Breviarium*. Oversatt: Cyril Mango, 145.

¹³⁸ Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 210. Nikeforos, 149

¹³⁹ Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 147.

¹⁴⁰ Curta, *Eastern Europe in the Middle Ages (500-1300)*. 81-83.

¹⁴¹ Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 215.

¹⁴² Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 216-219.

¹⁴³ Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott, 617-619. Nikeforos, *Breviarium*. Oversatt: Cyril Mango, 157.

¹⁴⁴ Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 222-227.

Ved Konstantins død gikk bulgarske og bysantinske relasjoner inn i en ny periode. Denne fasen fra 755-775 kan sees på som en sammenhengende konflikt som er motivert av Bysants sine territoriale ambisjoner. Bysants var i stor grad veldig vellykket i flere av felttogene de foretok mot Bulgaria, de gjenerobret mye land og satte en skikkelig brems på Bulgaria sin fremvekst. Selv om de vant mange store slag og påførte bulgarerne mye skade, så klarte de ikke å gjennomføre nådestøtet. Konstantin V døde før han klarte å ødelegge bulgarsk makt på Balkan. Hans ambisjon om å gjenopprette romersk hegemoni på Balkan var til slutt ikke vellykket på bakgrunn av at Bulgaria kom til å gi bysantinerne hodebry i flere århundrer til. Tapene var prestisjetunge for bulgarerne som på grunn av sin steppenomadiske arv mistet troen på flere ledere på brutalt vis. Konstantin V var fortsatt en veldig truende skikkelse ovenfor Bulgaria. Han var i stor grad den største trusselen Bulgaria hadde hatt siden det etablerte seg i Europa fram til dette tidspunktet. Veselin Besevliev oppsummerer Konstantin V sin effekt på Bulgaria som følger:

“[Etter Konstantin V døde]...Bulgaria ble befridd fra en av sine største fiender i middelalderen, som i sine felttog, til tross for sitt varierte utfall, lyktes nesten i å destruere den bulgarske staten. Konstantins kampanjer hadde også positive utfall for Bulgaria. Det bidro til unionen mellom bulgarere og slaver, men beviste også at bulgarerne var solid etablert på Balkanhalvøya og at staten deres, som dermed hadde bevist sin eksistensberettigelse, var i stand til å motstå og utvikle seg i 20 år under angrep av den mektigste staten i Sør-Europa under ledelse av en av dens dyktigste keisere, Konstantin V.”¹⁴⁵

Perioden etter den tretti år lange våpenhvilen mellom Bysants og Bulgaria i perioden 718-755. Det ble ikke så mye annerledes fra tidligere mellom Bysants og Bulgaria. De kjempet i stor grad om det samme området i Trakia, konfliktene hadde bakgrunn i spørsmålet om hvem som hadde overherredømme over det samme området. Mange av konfliktene hadde bakgrunn i raid og andre plyndringstokter av bulgarere inne i bysantinsk territorium. De konstante

¹⁴⁵Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 227. min oversettelse. Originaltekst: “Endlich waren die Bulgaren von einem ihrer grössten Feinde im Mittelalter befreit, dessen gefährliche Feldzüge zwar erfolglos endeten, Bulgarien jedoch an den Rand des Abgrundes geführt hatten. Die Feldzüge Konstantins V. haben auch ihre positive Seite. Sie haben nicht nur sehr viel zum Zusammenschluss Zwischen Bulgaren und Slaven beigetragen, sondern auch bewiesen, dass sich die Bulgaren schon fest auf der Balkanhalbinsel sesshaft gemacht hatten und das ihr Staat, der auf diese Weise seine Saseinsberechtigung erweisen hatte, imstande war, sich im Verlauf von 20 Jahren erfolgreich allen auch den schwersten vom mächtigsten Staat in Südeuropa unter der Führung eines seiner fähigsten Kaiser, Konstantin V.”

inngrepene i bysantinske landområder kan kobles til bulgarernes steppenomadiske arv. Mindre operasjoner inne i naboens territorium er ikke uvanlig på steppen og kan forstås som et element av Bulgarias steppenomadiske arv. Raid eller plyndringer i seg selv er ikke nødvendigvis bare steppenomadisk, men deres bruk av kavaleri gir deres angrep definitivt en steppenomadisk karakter. Slike raid og andre former for krigsutøvelse var en viktig del av aristokratiets levemåte og var hovedkilden til makt og prestisje innad i staten. Det dukker også opp flere tilfeller hvor bulgarerne rekrutterte og brukte slaviske grupper i strid. De ble integrert etter vanlig steppepraksis. Bulgaria viste også hvor utholdende de var, staten overlevde til tross for en periode med indre instabilitet og store deler av landet er under stadige angrep. Felttogene prøvde samholdet og forfatningen til den bulgarske staten som gikk på flere påfølgende tap i denne perioden. Det faktumet at Bulgaria overlevde angrepene fra Bysant under Konstantin V (741-775) i denne perioden sikter hvor godt denne staten fungerte på dette tidspunktet.

3.4 775-803

Den forrige fasen (755-775) var dominert av Konstantin V (741-775) sin ambisjon om å gjenopprette bysantinsk kontroll på Balkan. Han ledet bysantinerne til flere seire mot bulgarerne, men klarte aldri å fullstendig ødelegge eller erobre dem. Starten på den neste perioden i Bulgarias historie var preget av et gjentagende problem. Bulgaria var ikke i konflikt med Bysant og blir derved ikke omtalt mye i bysantinske kilder. Theofanes rapporterer lite om Bulgaria fra 772-789. Theofanes nevner flukten til khanen Telerig, som måtte flykte fra Bulgaria av uspesifiserte grunner i 776. Han fikk beskyttelse og en plass på hoffet til keiser Leon IV (775-780). Han ble utnevnt til patrisier og gift med kusinen av keiseren.¹⁴⁶ Han var ansvarlig for å etablere flere fredsavtaler med Konstantin V og fikk samtidig bosatt slaviske grupper som en del av gjenreisningen av Bulgaria.¹⁴⁷ Uroen som ledet til Telerigs flukt er koblet til den ustabile situasjonen innad i khanatet som startet under felttogene til Konstantin V. Vi har nevnt tidligere hvordan den regjerende klanen av Bulgaria ble avsatt på omkring 760-tallet. Den indre uroen som startet da Bulgaria begynte å tape betydelige slag fortsatte i en periode framover. Den relativt lave aktiviteten fra Bulgaria utenfor sine grenser fra Konstantins død i 775 i over et tiår fremover, tyder på indre problemer i staten. Dette blir videre støttet av flukten til Telerig i fredstider til det bysantinske

¹⁴⁶Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 622.

¹⁴⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 228-229.

hoffet.¹⁴⁸ Leon IV døde i år 780 med en ni år gammel arving. Hans enke Irene (780-790 som regent, 797-803 som hersker) regjerte først som regent i ti år fra 780 til 790, før hun ble innført som keiserinne i år 797 via et kupp og erstatter sin sønn som hersker. I de tidlige årene i regentskapet, sendte Irene tropper nord i Balkan for å beseire og sikre støtten til flere slaviske folkegrupper boende i dagens Makedonia, Hellas og den nordlige delen av Thessalia. Resultatet av dette var en relativt enkel triumf, og bysantinerne ble gjort til overherrer til flere slaviske stammer i området.¹⁴⁹ Motivasjonen bak dette var mest sannsynlig å få en vellykket kampanje mot en fiende i lys av at Irene hadde fått makten som regent. Samtidig kan dette forstås som å prøve å komme bulgarerne i forveien. Telerig hadde gjort lignende kampanjer mot nærliggende slaviske folk mot slutten av regjeringstiden til Konstantin V (741-775) for å øke sitt rike og befolkning.

Med unntak av flukten til Telerig (768-777) og den relaterte uroen, ble perioden 775-788 en relativt fredfull periode mellom Bysants og Bulgaria. Konstantin V sine kampanjer i Bulgaria den tidligere 20-årsperioden hadde satt sine spor og det virket som begge stater trengte en restitusjonsperiode. Det man tar med seg videre fra denne perioden er den økende koblingen mellom Bysants og Bulgarias elite. Telerigs flukt er et tilfelle av koblingen mellom det bysantinske aristokratiet og det bulgarske som starter med Justinian II (685-695, 705-711) og hans bruk av bulgarer i den indre maktkampen i Bysants. Vi ser også noe som ligner på en kamp om overherredømme om de mange slaviske folkeslagene som befinner seg på Balkan i samme tidsrom som fortsetter til den neste perioden vi skal se på.

Den neste perioden med kontakt mellom Bysants og Bulgaria strekker seg fra 788 og videre i flere tiår. Det er flere intervaller med fred og våpenhvile, men det forstås som i stor grad som en del av den samme større konflikten. Denne nye perioden ble startet med bulgarsk intervensjon i Trakia mot slutten av år 788. Bysants hadde flere mindre felttog mot slaviske folkeslag på Balkan i årene som leder opp til denne perioden. Et av disse felttogene mot en slavisk befolkning i den nordlige delen av Trakia provoserte bulgarerne til angrep mot slutten av år 788.¹⁵⁰ Bulgarerne seiret i dette sammenstøtet, men det ble ingen umiddelbar reaksjon på dette slaget på bysantinsk side. Over et år senere rundt år 791 gikk bulgarerne inn i Trakia

¹⁴⁸Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 147-149.

¹⁴⁹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 161-163.

¹⁵⁰Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 163-165, Theophanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 638.

under ledelsen av Khan Kardam (777-803) og plyndret og ødela mange bosetninger og kom så langt som Adrianopel i Trakia. Dette angrepet var uprovosert og hadde suspekt timing. Konstantin VI (790-797) hadde blitt kronet mot slutten av 790 som betydde slutten på regentperioden til Irene (780-790 som regent, 797-803 som hersker) som ble drevet fra Konstantinopel da sønnen ble kronet. Dette angrepet kan ha vært koblet til den indre konflikten i Bysants i samme tidsrom. Etter den nye keiseren konfronterte bulgarerne i Adrianopel, ble han tvunget til å flykte tilbake til Konstantinopel hvor han møtte indre uro orkestret av følgere av hans mor.¹⁵¹ Trolig for å blidgjøre sin mor, utnevnte Konstantin VI Irene til medhersker i 792.¹⁵² Konstantin VI startet en kampanje mot bulgarerne i 792, hvor han møtte bulgarerne ved festningen Markellai i Trakia. Bysantinerne gikk på et betydelig tap hvor mange bysantinske offiserer og adelsmenn mistet livet. Tapet utløste også indre strid i Bysants. Forskjellige fraksjoner i Bysants støttet Nikeforos, et barn av Konstantin V. I respons blindet Konstantin VI alle barn av sin bestefar Konstantin V i en brutal konsolidering av keisermakten.¹⁵³ Det betydelige tapet ovenfor bulgarerne og alle plottene og de følgende straffene påført de involverte, ledet Bysants inn i en periode med mye indre splid som svekket imperiets evne til å drive krig. Det virket som Khan Kardam respekterte denne perioden av indre uro og valgte å ikke blande seg eller gå inn i Bysants de neste årene. Det er rimelig å anta at bysantinerne betalte dem en form for tributt i gjengjeld for denne fredsperioden selv om vi har ingen kilder som eksplisitt sier dette.¹⁵⁴

Konflikten ble aktiv igjen rundt år 795. Et relativt lite sammenstøt skjer når khanens krav om tributt blir avslått. Dette ledet til en liten konfrontasjon på grenseområdet i Trakia uten noe spesielt utfall. Tidspunktet for denne kampanjen var dårlig for Konstantin VI. I år 796 mistet Konstantin nesten all indre støtte i imperiet når han valgte å ta en ny kone til tross for at hans tidligere var i live. Dette resulterte i at Konstantin VI ble blindet og erstattet som hersker av sin mor Irene i 797.¹⁵⁵ Fra dette tidspunktet blir ikke Bulgaria nevnt i bysantinske kilder før 803. Vi der kan derfor anta fredfulle tilstander mellom Bysants og Bulgaria i perioden 797-803.¹⁵⁶ Kardam (777-803) blir nevnt for siste gang i litterære kilder som khan av Bulgaria i

¹⁵¹Beševliev, *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 230-231, Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 638-639, 640-641.

¹⁵²Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 642.

¹⁵³Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 643

¹⁵⁴Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 169. Beševliev, *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 232.

¹⁵⁵Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 649-650.

¹⁵⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 172.

sammenstøtet i 797. I retrospekt framstår han som en betydelig khan som var ansvarlig for restitusjonen av Bulgaria i kjølvannet av Konstantin V (741-775) sine kampanjer i Bulgaria. Han gjenopprettet Bulgaria som en rival og en reell trussel for Bysants. Han videreførte også ekspansjonen av Bulgaria inn i den slaviske delen av Balkan startet av hans forgjenger Telerig(768-777). Det blir en strategi for Bulgaria under senere ledere.¹⁵⁷

I denne perioden ser vi at situasjonen kommer tilbake til en slags status quo mellom bulgarerne og Bysants. De kriger om Trakia nok en gang, som ofte har bakgrunn i en respons til mindre inngrep begått av den andre parten. Bulgaria blander seg også igjen inn i interne strider i Bysants. De har aggressive perioder mot Bysants som gagnar Irene i flere tilfeller. Det har blitt nevnt at siden Justinian II(685-695, 605-711) sin tid, ser vi økende grad av kobling mellom det bulgarske ledersjiktet og det bysantinske med flere samarbeidssituasjoner med forskjellige grupper i interne stridigheter. Det blir derfor ikke umulig at Irene kan ha orkestret noen av inngrepene til Bulgaria sammen med Kardam. Kampen om overherredømme over de sør-slaviske folkene boende på Balkan fortsatte også i denne konfliktfylte perioden. Dette er grunnen til at en ny konflikt utløses igjen 788 og kom til å fortsette å spille en rolle i deres forhold og konflikter videre fram i tid.

3.5 803-831

I år 803 ble khan Krum (803-814) hersker i Bulgaria og Nikeforos I (802-811) ble keiser i Bysants året før, etter å ha avsatt Irene i et statskupp.¹⁵⁸ Bulgaria og Bysants hadde få direkte sammenstøt i starten av denne perioden, så derfor nevner ikke Theofanes Bulgaria før 806.¹⁵⁹ Vi vet lite eksplisitt om den tidlige karrieren til Krum. Det mest trolige årstallet for starten av hans regjeringsperiode er 803, men han nevnes ikke med navn i krøniker før 809.¹⁶⁰ Krum er koblet til mange reformer gjort i tiden som leder opp til konflikt med Bysants som først bryter ut i 807. Han blir nevnt i en krønike å innføre lover som redegjør for behandlingen av tyver og andre kriminelle, lovverk som prøvde å begrense bakvaskelse og

¹⁵⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 234.

¹⁵⁸Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 235.

¹⁵⁹Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 663.

¹⁶⁰Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 665-667.

flere lover som regulerte handel og jordbruk.¹⁶¹ Han er ansvarlig for å gjøre Bulgaria til en skikkelig rival av bysantinsk makt i sin levetid. Bulgarias militære styrkning i denne perioden er koblet til avar khanatets kollaps i perioden som ledet opp til år 803. Før denne perioden hadde avar khanatet blitt knust av frankiske styrker under Karl den store (768-814) omkring år 797. Avar khanatet ble offer for de samme type urolighetene som påvirket Bulgaria når de tapte store slag. Khanatet falt til slutt av indre uro og borgerkrig satt i gang av de store tapene Karl den store og Frankerriket påførte dem noen år tidligere.¹⁶² Krum og Bulgaria tok nytte av denne situasjonen og ekspanderte nord-vestover mot den pannoniske slette og fikk innlemmet flere slaviske og tyrkiske nomadegrupper. Flere av disse ble plassert på grensen til Bysants på klassisk steppenomadisk vis og spilte utvilsomt en viktig rolle i de fremtidige krigene.¹⁶³

Nikeforos I fortsatte på Irene (Regent 780-797. Keiserinne 797-803) sine forsøk på å gjenopprette bysantinsk innflytelse på Balkan. I løpet av hans regjeringsperiode startet han flere kampanjer mot slaviske folkeslag boende i dagens Nord-Makedonia og nordlige Hellas i årene 802-807. Som en del av den gjenoprettelsen flyttet og omplasserte Nikeforos I mange mennesker fra Anatolia til Sør-Balkan. Det var i respons til en kampanje mot slaviske grupper i Trakia hvor bulgarerne gikk til angrep på bysantinerne i 807 uten noe konklusivt utfall.¹⁶⁴ Det ble ingen umiddelbar respons til dette av bysantinerne. Det neste som skjedde var at bulgarerne gikk igjen til angrep på bysantinerne i 808. Denne gangen skjedde angrepet igjen på en bysantinsk hær som opererte i grenseområdet i Trakia. Dette resulterte i et hardt tap for bysantinerne som mistet mange menn og forsyninger. Denne seieren blir etterfulgt av en vellykket beleiring av festningsbyen Serdika nærmere år 809. Nikeforos I mobiliserte en hær og gikk for å konfrontere khan Krum, men han valgte å trekke seg tilbake for å unngå en direkte kamp med bysantinerne.¹⁶⁵

Nikeforos ble til slutt tvunget til å trekke seg tilbake til hovedstaden. Han var derimot bestemt på å vinne en seier mot bulgarerne som ledet han til å samle et felttog mot Bulgaria i år 811.

¹⁶¹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. Fotnote 65, om lover se Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 183, fotnote 67.

¹⁶²Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 181-183

¹⁶³Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 235/236.

¹⁶⁴Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 184, 186-187, Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 663,

¹⁶⁵Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 238-239, Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 665-666.

At Nikeforos I (802-811) ikke håndterte bulgarerne før 811, har med den bysantinske fronten i øst å gjøre. Det var mange sammenstøt mellom Abbasidekalifatet og Bysants i den tidlige regjeringstiden til Nikeforos I. Kalifen døde i 809 som utløste en borgerkrig mellom sønnene hans. I kjølvannet av dette fikk Nikeforos I muligheten til å utføre en kampanje i vest mot bulgarerne.¹⁶⁶ Nikeforos I startet sin kampanje mot bulgarerne i 811. Før den første konfrontasjonen i konflikten gikk Nikeforos på sitt første “tap” i krigen. En viktig tjener og bysantinsk adelsmann ved navn Byzantios gikk over til bulgarerne med flere kilo gull og kom seg også unna med den keiserlige kappen.¹⁶⁷ Krum observerte disse utviklingene hos Bysants og kom med et fredstilbud for å stoppe angrepet. Nikeforos I aksepterte ikke disse betingelsene, han var bestemt på å ta hånd om bulgarerne. Hans plan var å ta og ødelegge setet til Krum som på dette tidspunktet var Pliska. Bulgarerne unngikk en stor konfrontasjon når bysantinerne fortsatte inn i Bulgaria. Det er rapportert at bulgarerne prøvde å holde viktige trange punkter i daler med små styrker for å stoppe fremmarsjen uten noe spesielt hell. Nikeforos I ankom Pliska og overmannet garnisonen etterlatt av Krum uten store problemer. Theofanes beskriver en voldsom slakting av Pliskas innbyggere som inkluderte kvinner, barn og husdyr.¹⁶⁸ Arkeologisk materiale funnet i Pliska peker på en annen realitet. Det er gjort funn av en hemmelig passasje hvor en kunne flykte fra den befestede indre delen av byen Pliska. På den indre siden av byen er det funnet keramikkgenstander på samme plass som indikerer at en gruppe mennesker forlot plassen i stor hast. Disse blir datert til før Omurtag (815-831) sin tid og skal ha blitt produsert lokalt.¹⁶⁹ I tillegg har vi en krønike som kalles *Chronicle of 811*, som sier at bulgarerne i Pliska skal ha flyktet fra denne ankomne hæren.¹⁷⁰ Uansett hvordan dette utspilte seg, er det lite usikkerhet rundt utfallet av denne konflikten. Bulgarernes uvillighet til å møte bysantinerne i kamp virker til å ha vært en del av deres strategi. Krum visste trolig at bulgarerne ikke hadde mulighet til å stoppe bysantinerne i ordinær kamp og ventet på en mulighet til å ta bysantinerne med overraskelse. Det skal uansett ha vært gjenstående en garnison i Pliska som bysantinerne skal ha slått. Etter slaget ved Pliska skal Krum ha kommet med et nytt fredstilbud til Nikeforos I. Dette virker til å ha vært en del av strategien til Krum. Han ønsket å få Nikeforos til å tro at bulgarerne var på

¹⁶⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 193.

¹⁶⁷ Beševliev 240/241, Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott.673.

¹⁶⁸Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 673.

¹⁶⁹Vassilena Petrova, “The early medieval yellow pottery from Pliska, Bulgaria: the question of its provenance and the problem of its origin.” i *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium*. red. Joacim Henning. (Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2007) 321-322.

¹⁷⁰Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 203.

grensen til å kollapse slik at Nikeforos ble overmodig og kunne bli tatt i bakholdsangrep.¹⁷¹ Bysantinerne var trolig på vei tilbake til hovedstaden da de forlot Pliska etter å ha tatt og rasert byen. Nikeforos og bysantinerne slo leir i en dal ikke langt fra Pliska på marsjen hjem. Dette var åstedet for trolig det største tapet bulgarerne påførte Bysants i den tidlige historien til de to landene. Bulgarerne kom ned fra dalen på alle kanter med en mobil slagstyrke. Denne styrken var trolig underbygget av tyrkiske nomadiske elementer som ble absorbert etter avarkhanatets fall. Bysantinerne ble fullstendig uvitende og ble massakrert. Overraskelsen var så stor at bysantinerne hadde ingen mulighet til å mobilisere noen form for motstand. De som hadde muligheten flyktet. Blant de døde var Nikeforos selv, sammen med mange andre prominente adelsmenn. Dette tapet hadde enorme konsekvenser for Bysants som ble sendt inn i en periode av indre instabilitet.

Slaget hadde ikke bare tatt livet til keiseren, men hadde forkrøplet keiserens eneste arving. Staurakios ble til tross for dette kronet til keiser, men døde etter noen måneder av skader fra slaget. Mikael I ble kronet til keiser i 812.¹⁷² Bulgarerne ønsket å tvinge bysantinerne til å skrive under en fredsslutning i kjølvannet av denne seieren. De fortsatte inn i Trakia og tok flere grensefestninger som sendte mange mennesker på flukt. Bysants var enda preget av indre uro grunnet både krigstilstanden og problemene koblet til suksesjonen og var derfor ikke i stand til å gjøre mye motstand mot Krum sitt inntog inn i Trakia. Bysants avsto nok en fredsslutning fra bulgarerne i 812. Dette forslaget fra Bulgaria forskjøvet grensen mellom de to landene lengre inn i Trakia. Den innebar også tilbakeleveringen av politiske flyktninger, det inkluderte også tronpretendere til deres respektive hjemland. Dette ble avslått på grunn av sistnevnte betingelse. Bysants hadde en tendens til å gi tilflukt til tronpretendere som de ofte benyttet for å skape uro hos deres fiender. Dette forslaget inneholdt også mange handelsreguleringer mellom Bysants og Bulgaria. Dette kan forstås som om Krum forsøkte å kontrollere bysantinsk innflytelse i landet.¹⁷³ Fra denne andre fasen i krigen mellom Bysants og Bulgaria finnes det en inskripsjon etterlatt av Krum som beskriver den militære oppdelingen i de bulgarske styrkene som ledet opp til utfallet av denne konflikten. I denne nevnes også flere bysantinske offiserer som skal ha gått over til bulgarerne under Nikeforos I

¹⁷¹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 243. Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 202, 206-207.

¹⁷²Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 673-674. Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 216-218.

¹⁷³Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 679, 681-682. Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 249-250. Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 228-231.

sin regjeringstid.¹⁷⁴ Bulgaria hadde ved hjelp av flyktninger fra Bysants fått integrert sofistikerte beleiringsvåpen i den invaderende hæren. Før Mikael I klarte å forsterke garnisonen, falt festningsbyen Mesarabia til khan Krum. I respons mobiliserte Mikael I en styrke som skulle møte bulgarerne i kamp. De gikk inn i Trakia og møtte bulgarerne til kamp i midten av året 813. Dette endte i enda et betydelig tap for bysantinerne og førte til en indre uro som resulterte i abdikasjonen av Mikael I mot slutten av året 813. Krum fortsatte mot Konstantinopel og kort tid etter var hovedstaden under beleiring. Krum ville utnytte situasjonen til å opprette en god fredsstilling for bulgarerne. I respons til et attentatforsøk på hans liv, valgte Krum å brenne og ødelegge landsbygda rundt Konstantinopel og videre i Trakia. Den nye keiseren Leon V (775-780) hadde ingen mulighet til å forhindre Krum fra å utøve sin hevn på den lokale befolkningen i Trakia.¹⁷⁵ Det begynte å spre seg rykter om at Krum hadde tenkt å angripe Konstantinopel med intensjonen om å ta byen i 814. Det er rapportert om at khanen samlet en stor styrke. Leon V fryktet dette til den grad at han gjorde forespørsler om assistanse til den tysk-romerske keiseren i Peppin i 814. Før denne alliansen kunne bli realisert, døde Krum brått av hjerneblødning mot slutten av 814. Denne fasen i bulgarsk historie avsluttes ved Krums død i 814. Usikkerheten rundt suksessen til Krum gjorde at planene om å fortsette krigen ble stanset i 814.¹⁷⁶

Hans bror Dukum ble nevnt som hans nestleder, men det nevnes også to andre høytstående adelsmenn som ble omtalt som *boilas* som skal ha hatt stor militær og administrativ makt innad i riket.¹⁷⁷

Det brå dødsfallet til Krum sendte khanatet inn i en ustabil periode. Krum hadde mange naturlige etterfølgere, men Dukum ble valgt til den umiddelbare etterfølgeren til Krum på bakgrunn av å være hans bror. Han døde omtrent en måned etter han ble khan. Dukum ble etterfulgt av Ditzeng som var enten enda en av Krums brødre eller hans sønn. Hæren som Krum hadde samlet til å beleire Konstantinopel var fortsatt stasjonert i Trakia hvor de hadde fortsatt ødeleggelsen startet av Krum i respons til attentatforsøket. Leo V angrep bulgarerne i

¹⁷⁴Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 253.

¹⁷⁵Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 257-259, Theofanes, *Chronographia*. Oversatt og redigert Mango & Scott. 681-685.

¹⁷⁶Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 262-264,

¹⁷⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 261.

Trakia etter at han fikk avslag på et fredstilbud og vant en viktig seier for bysantinerne. Dette nederlaget, sammen med khanens forverrende helse, resulterte i at Ditzeng ble avsatt i 815.¹⁷⁸ Omurtag (815- 831) som også skal ha vært sønn av Krum, ble khan etter Ditzeng.

“The reign of Omurtag(815-831) is rightly viewed as a period of growth and prosperity for medieval Bulgaria. It was characterized by political stabilization, the intensification of royal power, and the rapid expansion of Bulgar influence in the western Balkans and the Carpathian basin. Bulgaria was thus transformed from a tribal confederation into a stable territorial monarchy.”¹⁷⁹

Omurtag (815-831) ble den nye khanen i år 815. Konflikten fortsatte til 816 med små raid inne Trakia, men etter å sikret støtten til “krigeraristokratiet” med flere vellykkede operasjoner gikk Bulgaria og Bysants inn for en varig fredsslutning i midten av året 816. Omurtag og Leon V (813-820) avtalte en fredsavtale som skulle vare tretti år. Det finnes gode kilder på betingelsene for denne avtalen. Det ble reist en søyle i Bulgaria med inskripsjoner som beskriver hva denne fredsavtalen bestemmer.¹⁸⁰ Fredsslutningen gav bulgarerne kontroll over den nordlige delen av Trakia. Samtidig fikk de festningsbyene Mesarabia, Serdika og Anchialos. Avtalen inkluderte også regulering av handel og samkvem. Dette blir tydelig i tilstedeværelsen av en *kommerkiarios*; en romersk handel og skatteoffiser tilstedeværende i Bulgaria etter avtalen. De økende handelsforbindelsene blir også underbygget av funn av bysantinske mynter som dateres fra Leo V(775-780) sin tid dypt inne i bulgarsk territorium.¹⁸¹ Avtalen stipulerte også at slaviske grupper underlagt Bysants på Balkan kunne ikke forflyttes til annet territorium. Samtidig skulle folk forflyttet under krigen bli flyttet tilbake til sin opprinnelige boplass. Den slaviske gruppen severerne var blant gruppene som ble forflyttet av Bysants under konflikten.¹⁸²

¹⁷⁸Genesios, *On the Reigns*. oversatt av Anthony Kaldellis. (Canberra: Australian Association for Byzantine Studies, 1998) 16.Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 270-272

¹⁷⁹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 318.

¹⁸⁰Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 279, 288. Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 276

¹⁸¹Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 279.

¹⁸²Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 275-279, Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 276-279.

Konklusjonen på konflikten i år 816 er begynnelsen på en varig fredsperiode mellom Bysants og Bulgaria. Dette gav Omurtag muligheten til å fokusere på restitusjon og konsolidering av staten. Konflikten hadde gått i Bulgarias favør, og hadde nå fått ratifisert sin kontroll av dette landet i avtalen med Bysants. Dette nye området gav Bulgaria flere kristne undersåtter, både slaviske og greske. Det slaviske elementet i Bulgaria var et potensielt problem som Omurtag ønsket å få kontroll på. Slaviske grupper inne i Bulgaria hadde relativt gode betingelser under det bulgarske khanatet, som inkluderte mye autonomi. Det betydelige inntaket av slaviske folkegrupper etter konflikten fikk Omurtag til å reversere mange av disse frihetene. Den implisitte truslen om at disse menneskene kom til å utgjøre en såpass stor del av dette riket, motiverte khanen til å koble slaviske stammer til fyrstemakten. Dette tar vi fra inskripsjoner fra samme periode som viser at lokale slaviske ledere var underlagt en bulgarsk administrator.¹⁸³ Som en del av khanens sentraliseringsarbeid, går bulgarerne til sine politiske røtter. Omurtag trekker mye fra den tradisjonelle religionen tegirisme, som var verdenssynet de brakte med seg fra steppene. Dette bruker han til å styrke den politiske makten til khanen med å spille på deres tradisjoner at deres hersker er innehaver av det himmelske mandat som i praksis betyr at han er himmelens utvalgte leder. Dette brukte han til å plassere seg selv på toppen av Bulgarias politiske struktur. Et viktig element ved fostringen av et slikt fyrstebilde i dette systemet er krigsevne. Dette er en av grunnen til at vi ser Omurtag fortsette krigføringen etter fredsavtalen i 816, med å ekspandere inn i det tidligere området til avarene.¹⁸⁴

I år 822 involverte Bulgaria seg i bysantinsk politikk nok en gang. Denne intervensjonen var på den sittende keiseren Mikael II (820-829) sin side. En borgerkrig vokser fram i de østlige provinsene i Bysants omkring år 821. Dette blir ledet av en karismatisk leder med navn Thomas som samler støtte fra brede lag av samfunnet. Thomas fant spesielt slaviske folkeslag bosatt i Bysants som sine støttespillere. Etter hvert får han støtte også fra flere mektige adelsmenn og blir til og med kronet til keiser av en lokal patriark. Dette opprøret vokser ut av bysantinsk kontroll og denne hæren marsjerer over på europeisk side av Bosporsstredet og

¹⁸³Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 280. Beševliev. *Die Protobulgarische Inschriften*. 286.

¹⁸⁴Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 290-292, Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 288.

beleirer Konstantinopel i 821.¹⁸⁵ Den bysantinske kilder som er basert på offisielle rapporter fra konflikten, sier Omurtag observerte situasjonen og handlet deretter. Omurtag sendte bud til keiser Mikael II om tillatelse til å gå inn i Trakia å slå ned opprørerne. Kilden rapporterer at baktanken til khanen var å styrke den tredve år lange fredsavtalen som besto mellom de to landene.¹⁸⁶ Motivasjonen å bevare freden virker som en fornuftig grunn til å gå til krig, men det slaviske elementet i Thomas sitt opprør var også en faktor i hans beslutning. Om Thomas lyktes i sitt opprør med en betydelig slavisk støtte kunne dette skape uro for de slaviske innbyggerne i Bulgaria.¹⁸⁷ Omurtag seiret mot Thomas, og han ble etter hvert endelig beseiret og henrettet av bysantinske styrker.¹⁸⁸

I perioden 824-827 har Bulgaria diplomatiske samtaler med den frankiske keiseren Ludvig den fromme(814-840). Disse samtalene har bakgrunn i Bulgarias aktiviteter i den vestlige delen av det kollapsede Avarriket i kjølvannet av konklusjonen på konflikten med Bysants i 816.

Omurtag sine sentraliseringsforsøk er koblet til uro blant slaviske undersåtter i samme periode. I år 818 går flere slaviske stammer som var bosatt på grensen til Bulgaria i nordvest over til den Frankiske keiseren. I år 824 forsøker Bulgaria å løse spørsmålet om hvem som har overherredømme over hvilken stamme og hvor grensen går mellom Frankerriket og Bulgaria. Sendebud og diplomater blir sendt fram og tilbake, men innen 827 har det fortsatt ikke blitt noe enighet mellom dem. Bulgarerne tar initiativet og går opp langs elven Drava inn i områder som i dag utgjør moderne Slovenia og Kroatia. De plyndrer og raserer området til den grad at den frankiske keiseren sender sin egen sønn for å konfrontere den bulgarske styrken. Det er dessverre alt den frankiske krøniken *Annales Fuldenses* beskriver om dette sammentreffet. Det er forstått at denne konflikten ikke eskalerte videre, ingen kilder nevner noen videre sammenstøt mellom dem. Ingenting bulgarere gjør tar oppmerksomheten til noen krønikere ¹⁸⁹

¹⁸⁵ Theofanis Continuatus, *Chronographia Quae Theophanis Continuati Nomine Fertur Libri I-IV*. Oversatt av Jeffrey Michael Featherstone & Juan Signes-Codoñer. 81-83. Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte* 282.

¹⁸⁶Theofanis Continuatus, *Chronographia Quae Theophanis Continuati Nomine Fertur Libri I-IV*. Oversatt av Jeffrey Michael Featherstone & Juan Signes-Codoñer. (Boston: Walter de Gruyter, 2015.) 97.

¹⁸⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 283.

¹⁸⁸Theofanis Continuatus, *Chronographia Quae Theophanis Continuati Nomine Fertur Libri I-IV*. Oversatt av Jeffrey Michael Featherstone & Juan Signes-Codoñer. 98- 103.

¹⁸⁹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 284-286. Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 296..

Krum (803-814) hadde oppnådd mye som hersker av Bulgaria. Han var en utmerket hærfører og taktikker som ved flere anledninger slo en tallmessig overlegen styrke. Han gjorde også administrative fremskritt ved å innføre en rekke lover. Krum skal ha spurt flere avarere om hva som var grunnen til at deres riket falt. Faktorer som indre bakvaskelse, ineffektivt lovverk for å opprettholde lov og orden og handel ble trukket frem som elementer som spilte stor rolle i khanatets fall. Lovene han vedtok skal ha vært i respons til disse problemene og viser hans administrative kunnskaper. Han etablerte også almisser for fattige mennesker i khanatet uavhengig av noen form for kirke i landet. På den andre siden var han også en brutal krig og hærfører som skal ha laget en kopp ut av hodeskallen til Nikeforos I (802-811) etter at han tok bysantinerne i et bakholdsangrep. Den samme mannen utløste en beryktet ødeleggelse av landsbygda utenfor Konstantinopel og Trakia senere i samme konflikt. I kontrast til hans brutalitet var han også en smart diplomat som vises i hans flere forsøk på å utnytte sin fordel i krigen til å etablere gode fredsbetingelser for Bulgaria. Han viser også sine gode administrative kunnskaper i hans gode forhold med den slaviske delen av hans khanat. Dette ble godt vist fram i 812, da en mann med slavisk navn ble sendt til å forhandle fred med Bysants på vegne av khanen. Han emulerte bysantinerne i å omplassere nylig erobrede mennesker inn i riket. Dette er ikke det samme som å flytte grupper til en front for å effektivt bruke dem til landets forsvar. Dette ligner mer på og er forstått som en direkte inspirasjon til Konstantin V (741-775) sin omplassering av armenere og syrere til Trakia etter at han erobret deres hjemland i den østlige delen av imperiet. På samme måte flyttet khan Krum en betydelig gresk befolkning dypt inne i landet på den nordre siden av Donau.¹⁹⁰ Krum fryktet også hvordan bysantinsk innflytelse kunne påvirke Bulgaria via det stadig økende kristne elementet. Dette leder han til å henrette flere bysantinske offiserer som hadde gått over til han. Hans etterfølger Omurtag henretter også mange kristne fanger i kjølvannet av denne konflikten.¹⁹¹ I inskripsjoner etterlatt av Krum, får vi en oversikt over maktfordelingen i landet hans.

Perioden 815-831 er en relativt stille periode i bulgarsk historie, spesielt i utenrikspolitisk sammenheng. Det er selvfølgelig små militære operasjoner og konflikter Bulgaria blander seg i, men ingen av disse tester den bulgarske staten på samme måte som konflikten 809-816 gjorde. Det som skjedde i denne perioden under Omurtag (815-831) er arkitektoniske og

¹⁹⁰Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 262-267.

¹⁹¹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 271-274. Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 270-272.

administrative fremskritt. Han er koblet til mange strukturer i den indre delen av byen Pliska som han var ansvarlig for å reparere og gjenoppbygge i kjølvannet av dets destruksjon i 811 av Nikeforos I. Arbeidskraften brukt av Omurtag i disse prosessene er koblet til de slaviske menneskene som ble innlemmet i Bulgaria i perioden etter fredsavtalen i 816 og utover på 820-tallet. Vi finner også tegn på at flere forskjellige undersåtter var delaktig. Dette konkluderer på bakgrunn av funnet av greske inskripsjoner gjort i bygninger bygd i denne perioden.¹⁹² Omurtag fortsetter også på forgjengerne sine mistillit til kristne elementer med å stå bak mange forfølgerser av kristne i sin levetid. Den starter rett etter Omurtag blir khan i 815 med henrettelsen av mange hundre kristne fanger som inkluderte flere bysantinske adelsmenn. Samtidig kan Omurtag forstås som en av de første bulgarske khanene i å akseptere en viss form for kristendom i landet sitt. Vi ser en tydelig økning i bruk av kristne symboler i mange administrative prosesser og seremonier i Omurtag sin regjeringsperiode.¹⁹³ Dette blir spesielt tydelig når vi ser på funn av en mynt i 1905 nær byen Varna. Denne mynten viser den bulgarske khanen Omurtag på den ene siden kledd og framstilt som en bysantinsk keiser med et kors og andre gjenstander koblet til keiserens person.¹⁹⁴

Perioden 815-831 var en periode hvor Bulgaria konsoliderte sine erobringer fra krigen i 809-816. De erobret tilbake land som ble tapt i Konstantin V (741-775) sine felttog inn i Bulgaria på 760-770-tallet. Bulgarerne sikret veldig gode fredsbetingelser under Omurtag i 816. Trolig hjulpet av hans fortsettelse av konflikten etter Krum sitt brå dødsfall i 814. Denne avtalen viste hvor sammenvevd bulgarerne hadde blitt med slaviske innbyggere. Omurtag i likhet med Krum sine foreslåtte fredsbetingelser dikterte skjebnen til slaviske stammer og slaviske minoriteter utenfor bulgarsk kontroll. Grensen mellom Bysants og Bulgaria ble flyttet tilbake til tilnærmet samme grense som bulgarerne hadde i 718. Omurtag viste som sine forgjenger åpen fiendtlighet til kristendom og kristne i sitt rike. Dette videre underbygger tilstedeværelse til den voksende kristne minoriteten i Bulgaria. Til tross for dette så virker Omurtag å ha vært en ivrig tilhenger av tengirisme i sin regjeringsperiode. Dette brukte han til å plassere seg selv på toppen av det politiske hierarkiet i Bulgaria. Vi ser ingen indikasjon på prominente bulgarer som delte makt med khanen i en betydelig grad. Han er koblet til sentralisering og styrkingen av fyrstemakten i sin regjeringstid. Konfliktene mellom frankerne og Bulgaria

¹⁹²Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 299-301.

¹⁹³Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*. 270-271, 302-304.

¹⁹⁴Fielder, "Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research.". 193.

peker på videre aktivitet i perioden utenfor krigene mot slaviske folk. Det kan også kobles til behovet for krigerartistokratiet til Bulgaria for å plyndre å bevise sin krigsevne innenfor en steppenomadisk sturktur.

3.6 831-864

Omurtag blir etterfulgt av sin sønn Malamir(831-836) etter hans død i 831.

Regjeringsperioden til Malamir var relativt uinteressant for utenlandske krønikere. Derfor finnes det få litterære kilder som nevner ham. Det som er igjen fra denne tiden er inskripsjoner som forteller noen av hendelsene som skjedde under ham og gir et innblikk i maktstrukturen under den nye khanen. Adelsmannen Isbul blir nevnt med tittelen kavkhan i disse inskripsjonene.¹⁹⁵ Malamir var den tredje sønnen til Omurtag. Det er ikke tydelig hvorfor den tredje sønnen til Omurtag var hans arving. En hendelse i hans regjeringstid gir oss et innblikk i hvordan den nye khanen forholdt seg til kristendom. Hans eldre bror hadde blitt fristet til å konvertere til kristendom i kjølvannet av sin fars død. Malamir forlangte at hans bror ga opp sin nye tro, eller bøte med livet. Han nektet og ble gjort til martyr tidlig i regjeringsperioden til den nye khanen. Det var et lite sammenstøt mellom Bysants og Bulgaria under Malamir. Bysantinerne brøt freden denne gangen og gikk inn i Trakia med små operasjoner. Khanen tok igjen med å beleire flere festningsbyer Resultatet blir gjenopprettingen av freden som hadde stått i femten år. Inskripsjonen nevner hans kavkhan Isbul flere ganger og vi kan derfor konkludere med at han hadde betydelig makt i riket. Malamir sin periode som khan varte ikke lenge. Han døde i 836 uten noen sønner. Han blir etterfulgt av sin nevø, Persian (836-852).¹⁹⁶

Persian regjerte fra 836-852. Han blir beskrevet som den siste "proto-bulgarske" herskeren av Bulgaria.¹⁹⁷ Han blir nevnt i en inskripsjon om sin regjeringstid sammen med kavkhan Isbul, den samme personen som var kavkhan til hans forgjenger. I tillegg blir flere prominente adelsmenn kalt *boilas* nevnt. Nevnt sist av adelsmennene kommer en kavkhan av Smolyan nevnt.¹⁹⁸ Smolyanerne var en slavisk stamme bosatt i Trakia og Thessaloniki. Den samme gruppen kom Persian til å angripe på vegne av bysantinerne omkring år 837. Bysants orkestret også flukten fra Bulgaria for en gruppe som ble omplassert under Krum (803-

¹⁹⁵Beševliev. *Die Protobulgarische Inschriften*. 163.

¹⁹⁶Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 289-291

¹⁹⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 298.

¹⁹⁸Beševliev. *Die Protobulgarische Inschriften*. 166

814).¹⁹⁹ Persian fortsatte ekspansjonen av den bulgarske staten inn i slavisk kontrollert territorium på den sørvestlige delen av Balkan i løpet av sin regjeringstid. Han havnet i en blodig konflikt da han forsøkte å erobre serberne i perioden 839-842 uten mye hell.²⁰⁰ Under Perisian erobrer bulgarene land så langt vest som Makedonia i 846.²⁰¹ Bulgarene kom i konflikt med Bysants omkring årene 849/850. Inngrepene var såpass forstyrrende at Bysants mobiliserte styrker til å angripe bulgarske festninger. Dette er det siste vi hører om Bulgaria og Persian i hans levetid. Persian døde i år 852.²⁰²

Den siste bulgarske herskeren i vår gjennomgang er Khan Boris I (852-889). Han ble senere døpt til Boris Mikael i regi av den bysantinske keiseren Mikael III (842-867) i år 864.²⁰³ Vi kommer til å stoppe vår gjennomgang i samme år på bakgrunn av at det vil da være nok informasjon etablert til å diskutere og forsøke å svare på forskningsspørsmålet. Boris skal ha startet fiendtligheter mot Bysants i 852, men etter å ha blitt møtt av bysantinske styrker ved grensen, skal han ha gått for en fredsslutning.²⁰⁴ Boris hadde en militært aktiv startperiode på sin regjeringstid. Bulgarene hadde mange små konflikter i perioden 852-864. Bulgarene ble slått flere ganger i konflikter med først frankerne, så serberne. Boris begynte å innlede gode relasjoner med sine tidligere fiender i kjølvannet av flere tap. Kristningen av Boris og den følgende kristningen av Bulgaria stikker ut som en viktig begivenhet i bulgarsk historie. Kristningen nevnes i en bulgarsk inskripsjon om Boris. Den sier Boris ble døpt sammen med folket, og ble gitt navnet Mikael.²⁰⁵ Innen år 863 hadde Boris bestemt seg for å konvertere. Han ønsket å opprette en kirke med lignende struktur som Bysants, men uavhengig av Bysants. Dette ledet han til å bruke det gode forholdet han hadde opprettet med frankerne til å få dem til å lede misjonen til Bulgaria. Bysants var klar over denne utviklingen og etter de hadde seiret mot araberne i øst i 863, gikk de mot Bulgaria. Boris ble overrasket av denne

¹⁹⁹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 292/293.

²⁰⁰Konstantin Prophyrogenitus, *De Administrato imperio*. Oversatt av R. J. H. Jenkins & redigert av G. Moravcsik. (Washington D.C: Dumbarton Oaks, 1967.) 155. Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 296.

²⁰¹ John, Fine. *The early medieval balkans: A critical survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*. (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991) 111.

²⁰²Leon Grammaticus, *Chronographia*. Oversatt i *Corpus Scriptorum historiae Byzantinae*. Red. Immanuel Becker. (Bonn:Impensis Ed, Weberi. 1843) 235. Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 297.

²⁰³Fine. *The early medieval balkans: A critical survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*. 118.

²⁰⁴Genesisios, *On the Reigns*. oversatt av Anthony Kaldellis. 77. Theofanis Continuatus, *Chronographia Quae Theophanis Continuati Nomine Fertur Libri I-IV*. Oversatt av Jeffrey Michael Featherstone & Juan Signes-Codoñer. 155-157.

²⁰⁵ Leon Grammaticus, *Chronographia*. Oversatt i *Corpus Scriptorum historiae Byzantinae*. 238. Beševliev. *Die Protobulgarische Inschriften*. 175.

utviklingen og var ikke i en posisjon til å motsette seg bysantinerne. Han gav etter for de bysantinske kravene, som var at de skulle lede misjonen i Bulgaria og innlemme dem i den greske kirke tradisjonen, ledet av Bysants.²⁰⁶ Bysantinske krønikere fremstilte situasjonen veldig annerledes. Her blir Boris fremstilt å bli forbløffet av bysantinsk makt etter seieren i øst. Han skal deretter ha tilbudt konverteringen av seg selv og sitt folk i gjengjeld for hjelp med en sultkatastrofe pågående i Bulgaria.²⁰⁷ Konverteringen var ikke smertefri, vi kan allerede se indre motstand til den innen 866. Flere prominente *boilas* støtter opp tøy og pretendenter sentrert på motstand mot kristningen helt mot 890-tallet.²⁰⁸

Besevliev legger vekt på konverteringen til kristendommen og bysantinsk innflytelse som en viktig rolle i bulgarernes transformasjon. Han sier som følger:

“Innføringen av den kristne tro åpnet døren for bysantinsk innflytelse på bulgarernes liv og kultur. Opprettelsen av et slavisk alfabet og litteratur gav forrang til slaviske folk. De senere utenrikspolitiske hendelsene tilrettela absorpsjonen av proto-bulgarerne inn i det slaviske folket og dannelsen av et slavisk-bulgarsk enhetlig folk. [...] Fra nå [Boris Mikael sin regjeringsperiode] av begynte en ny fase i bulgarsk historie, som kan karakteriseres ved gradvis økt inntreden av det slaviske elementet, forsvinningen av proto-bulgarerne og utbredelsen av den kristne tro.”²⁰⁹

I denne siste perioden fra 831-864 har vi sett på hvordan Malamir og Persian fortsatte i sine steppenomadiske røtter. Malamir henretter sin egen bror på grunn av hans konvertering til kristendommen. Begge fortsetter ekspansjon i nord-vest Balkan og fortsetter å legge under seg en stadig økende mengde slaviske mennesker. Persian blir omtalt som den siste “proto-

²⁰⁶Fine. *The early medieval balkans: A critical survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*. 118-119.

²⁰⁷Genesisios, *On the Reigns*. oversatt av Anthony Kaldellis. 87.

²⁰⁸Fine. *The early medieval balkans: A critical survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*. Genesisios, *On the Reigns*. oversatt av Anthony Kaldellis 119.

²⁰⁹Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. 298. min oversettelse. Originaltekst: “Die Annahme des christlichen Glaubens, mit dem einem grossen byzantinischen Einfluss auf das Leben und die Kultur der Bulgaren Tür und Tor breit und weit geöffnet war, die Schaffung des slawischen Alphabets und Schrifttums, die mit einem Schlag den Slawen den Vortritt einräumten, und die später eingetretenen aussenpolitischen Ereignisse führten nicht zu wesentlichen Veränderungen im Leben und der Kultur des protobulgarischen Staates, sondern auch zur Schaffung günstiger Bedingungen für das Aufgehen des protobulgarischen Elementes in den Slawen und der Bildung eines einheitlichen bulgaro-slawischen Volkes, das die alte, ursprüngliche Benennung "Bulgaren" bis zum heutigen Tage beibehalten hat, ohne jedoch deutliche Spuren des ehemaligen türkischen Grundelementes erkennen zu lassen. Von nun an begann ein zweiter Abschnitt der bulgarischen Geschichte, der sich durch das allmähliche Auftreten des slawischen Elementes, das Verschwinden der Protobulgaren und die christliche Religion charakterisieren lässt.”

bulgarske” herskeren. Det virker som bulgarerne hadde lært av tidligere historie, det var mye tryggere å ekspandere i mindre stater, som ofte betydde slavisk territorium. De ekspanderte helt til områder som i dag utgjør Nord-Makedonia. Vi ser slaverne få en mer prominent rolle i den bulgarske eliten i en inskripsjon som nevner lederen av en slavisk gruppe bosatt i Bulgaria. Under Boris fra 852-864 kan vi se han starte med å tilpasse seg den nye tilstanden på Balkan. Han går over til en mer diplomatisk tilnærming, spesielt ved mektige naboer som frankerne i nordvest og Bysants i sør. Denne tilpasningen leder til kristningen som blir innledet av Boris som forsøker å bruke dette til å unnsnippe bysantinsk innflytelse. Bysants kunne ikke la dette skje, og grep inn for å ta en aktiv rolle i kristningen. Herfra er det mange som anser Bulgaria til å være en forskjellig stat fra det den var i 681. Besevliev merker et tydelig skille mellom gamle og nye Bulgaria som har blitt innen 864. Kristningen, sedentariseringen, slavisk og bulgarsk innflytelse blir herfra mer tydelig enn de opprinnelige bulgarerne.

3.7 Infrastruktur og forsvarsverk

I de følgende delkapitlene resterende av kapittel 3, går vi litt bort fra vårt litterære grunnlag og ser nærmere på arkeologisk informasjon om bulgarerne. Dette gir oss også muligheten til å frigjøre oss i et øyeblikk fra den kronologiske gjennomgangen, på denne måten kan vi se overordnet på enkelte tema. Den fremvoksende byen Pliska blir grunnlagt av bulgarerne når de bosetter seg sør for Donau. Pliska og flere forsvarsverk har blitt utgravd og kan fortelle oss mye om strukturen på samfunnet til de som bygget den. Vi prøver også å sammenligne byen Pliska og dens struktur og oppsett med samtidige sivilisasjoner som Bysants og uighurene, en steppenomade fortsatt boende på den sentralasiatisk steppe.

3.7.1 Pliska

Mot 500-tallet blir det beskrevet i flere kilder hvordan det dukker opp enkle festningsbygg gjerne på åser og berg rundt grenseområdet i Bysants. Disse områdene hvor slike bygg dukker opp er ofte preget av gjentakende raid og angrep av barbarer. Arkeologisk materiale funnet i utgravninger av disse festningene viser preg av at de var garnisonert av lokale sivile. Den sivile befolkningen har lagt igjen spor etter landbruk på relativt lite omfang. Samtidig blir det nevnt i flere kilder hvordan bysantinerne på kampanje i Balkan var avhengig av

forsyninger godt inne på 600-tallet i kampanjer på Balkan Dette tyder på at det ikke var bosetning og produksjon som kunne støtte en hær rundt disse festningene. Festningene som kan beskrives som “bakkefort”, som er en relativt enkel festningsstruktur bygd på en bakke. Disse skal ha dukket opp over hele Balkan i stor skala fra 500-tallet av.²¹⁰ Bulgaria tar over mange forlatte romerske festningsbyer på Balkan når de ankommer Balkan.²¹¹ Pliska var en tidlig bosetting etablert av bulgarerne som kom til Balkanhalvøya på 660-tallet. Den ble etablert i den nordøstlige delen av territoriet på grunn av dens ideelle topografi for steppenomadisk levesett. Den nordøstlige delen av Trakia var et flatt område med gode beitemarker for diverse gressetere og var derfor viktig å forsvare. Slike beiteområder var viktig for praktiseringen av både nomadisk levesett og det økonomiske grunnlaget til et stepperike.²¹² Utgravninger gjort i området rundt Pliska har vist spor etter et forsvarsverk som beskyttet et område på 21,8km². Dette gjorde den større enn Konstantinopel i samme tidsrom.²¹³ Dette betyr ikke at Pliska hadde større befolkning eller en urbanisering i like stor grad som Konstantinopel, men sier en del om skalaen på bosetningen i sin storhetstid. Mye av dette området var åpne sletter og beitemarker med spredte bosetninger innenfor dette området. Men fortsatt så peker dette på en bydannelse og urbanisering som var noe avansert. Utgravninger omkring Pliska viser området som skal ha blitt avgrenset ved diverse jordvoller bygd av bulgarerne etter år 681. De viser at innenfor denne vollen eksisterte det spredte og enkle bosetninger langs den ytre kanten av området. Dette området blir omtalt som den ytre delen av byen. I midten av bosetningene var det enda et forsvarsverk, men denne var av stein. Innenfor denne muren var eliten i denne byen bosatt. Her var det bygninger og arkitektur som indikerer at dette var hvor det øvre sjiktet av samfunnet bodde. Denne delen er kjent som den indre delen av byen.²¹⁴ Urbaniseringen og fremveksten av Pliska skjer over lang tid etter at bulgarerne kom til området sør for Donau ved Svartehavet. Den skal opprinnelig ha vært en plass hvor bulgarerne slo seg ned i små perioder basert på sesongen. Byen skal ha begynt å

²¹⁰Florin Curta “Horsemen in Forts or Peasants in Villages? Remarks on the Archaeology of Warfare in the 6th to 7th c. Balkans.”, i *War and Warfare in Late Antiquity*. Red. Alexander Sarantis & Neil Christie. (Leiden: Brill. 2013), 833-836

²¹¹Fielder, “Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research.” 196.

²¹²Sophoulis, *Byzantium and Bulgaria 775-831*, 99.

²¹³Joachim Henning, Byzantium, “The Metropolis of Pliska or, how large does an early medieval settlement have to be in order to be called a city?” i *Post-Roman towns, trade and settlement in Europe and Byzantium: Byzantium, Pliska, and the Balkans*(Berlin, de Gruyter, 2007) 209-211.

²¹⁴Henning, “The Metropolis of Pliska or, how large does an early medieval settlement have to be in order to be called a city?” 213-215.

vokse fram på alvor på 750-tallet med sin egen unike arkitektur.²¹⁵ Separasjonen av det lavere sjiktet og eliten i en indre og ytre del er ikke steppenomadisk i seg selv. Dette prinsippet følger mange tidlig middelalderske idealer om bybygging, men Pliska ble i utgangspunktet beskrevet som en militærleir som vokste rundt ved khanens residens.²¹⁶

Den opprinnelige bosetningen i Pliska var i utgangspunktet etter utgravningen forstått som en tydelig nomadisk bosetning som etter hvert ble mer avansert over tiden som ledet opp til kristningen. Nyere forskning har datert den avanserte keramikk og potte-industrien til en senere periode. Dette betyr at det avanserte elementet var til stede fra starten av Pliskas fremvekst. Denne tidlige industrien funnet i Pliska skal ha vært orientert mot å produsere varer til eliten boende i den indre delen av byen.²¹⁷ Det blir observert en endring i det urbane oppsettet i bulgarske byer, spesielt Pliska fra 700-800-tallet. Pliska forstås som en kombinasjon av allerede iboende steppeprinsipp rundt byggingen av en by, samtidig som de inkorporerer elementer av bysantinsk urbanisme i sine byer i denne perioden. Pliska var bygget for å utgjøre senteret til staten og på den måten hadde den en opprinnelig bulgarsk karakter. Bulgarene skal også ha plukket opp ideer om bybygging fra bysantinerne når de fortsatt var bosatt på den pontiske kaspiske steppe, men fortsatt var naboer til imperiet for mange hundre år siden. Innflytelsen til Bysants på bulgarsk urbanisme blir tydelig spesielt fra i gjenoppbyggingen av Pliska. Omurtag (815-816) får jobben å gjenoppbygge Pliska etter at den ble rasert av Nikeforos I i 811. Han blir koblet til byggingen av flere bygg i Pliska og etterlater seg flere inskripsjoner i bygningene. Han er også kreditert for å bygge steinmuren i den indre delen av byen. Det er blitt funnet en bygning som bærer tydelig preg og inspirasjon av en bysantinsk basilika. Denne er også datert til Omurtags tid, og skal opprinnelig ha vært et førkristent tempel. Den ble modifisert etter kristningen for å gi den en mer kristelig karakter.²¹⁸ Palasset til khanen, bygget på den første halvdel av 800-tallet i Pliska og blant annet Preslav viser tydelig bysantinsk inspirasjon.²¹⁹ Det blir observert hvordan bulgarene

²¹⁵Fielder, "Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research." 188.

²¹⁶Andrey Aladzov, "The byzantine empire and the establishment of the early medieval city in Bulgaria" i *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter* (Mainz: Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. 2010) 145-148

²¹⁷Henning, "The Metropolis of Pliska or, how large does an early medieval settlement have to be in order to be called a city?". 213-220

²¹⁸Fielder, "Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research." .172, 179-184.

²¹⁹Fielder, "Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research." 196.

forandrer sitt urbane oppsett i mer bysantinsk tradisjon etter de får kontroll på mange tidligere bysantinske grensefort i Trakia. Dette blir tydelig i det urbane prinsippet å dele inn byer i separerte kvartaler. Dette holdt forskjellige elementer i byen fra hverandre og var et vanlig urbant oppsett i en tidlig middelaldersk by. Det ble også laget plass for gravplasser og rom for spesialisert håndverk som en del av dette.²²⁰

3.7.2 Uighurene

For å bedre kunne forstå urbanisering og arkitektoniske idealer fra steppene har vi studert Uighurene, en samtidig steppenomadisk stat som var lokalisert i Sentral-Asia. En sammenligning med uighurkhanatet og Bulgaria kan gjøre det lettere forstå hvordan regionale faktorer påvirker endringen på steppestater. I denne delen skal vi se på Uighurenes urbanisering og arkitektur. Uighurene ble introdusert i kap.2 som et sammenligningsobjekt. I løpet av Uighurkhanatet (744-840) sin periode som stepperike ser vi at de tilpasser seg etter hvert som problemer som oppstår. I studien av dette stepperike kan vi observere en høy grad av urbanisme og infrastruktur. Etter hvert som khanatet vokste, kom det behov for et større administrativt apparat og infrastruktur som kunne effektivt forvalte dette området. Den nye hovedstaden Ordu Balyk fylte disse behovene. Den var massiv i både størrelse og en betraktelig multikulturell metropolis for sin tid. Den rommet over 25km² og hadde en industri satt opp for å støtte et nomadisk stepperike. Det minner om den type metropol vi så bulgarene bygget i Pliska i omtrent samme tidsrom og rommer et tilsvarende område. Uighurene bygde mange forskjellige typer byer som skulle fylle forskjellige funksjoner i riket. De hadde behov for festningsbyer, handelsbyer og administrative bosetninger. Khanatet var avhengig av den sedentariske befolkningens produksjon og linntektene fra handel til for krigaristokratiets ambisjoner.²²¹ De hadde også avansert landbruksteknologi som vi kan observere rundt hvordan de tilpasset seg klimautfordringer. Dette hadde bakgrunn i hybridiserte elementer de hadde absorbert fra de flertallige sedentariske folkene de erobret.

²²⁰Aladzhov, "The byzantine empire and the establishment of the early medieval city in Bulgaria" 150-152.

²²¹Sergey Vasyutin "The Model of the Political Transformation of the Da Liao as an Alternative to the Evolution of the Structures of Authority in the Early Medieval Pastoral Empires of Mongolia" i *Complexity of interaction along the Eurasian Steppe Zone in the first Millenium CE*. red. Bemmman, Jan & Schmauder. (Vor- und Frühgeschichtliche Archäologie Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, 2015) 405-411.

3.7.3 “Grøftbygging”

Utbredelsen av Erkesia.²²²

Arkeologiske funn gjort fra den tidlige perioden til bulgarerne kan hjelpe oss med å belyse hva bulgarerne hadde gjort fra tiden de bosatt utenfor de litterære kildene. Utbyggingen av forsvarsverket Erkesia (også kalt for the Great Fence of Thrace) i området nært den bysantinske grensen i Trakia utført av bulgarerne framstår som en viktig begivenhet i denne sammenheng. Denne “grøften” blir beskrevet som følger: “It is almost 140 kilometres long: the ditch was about a metre deep, the bank, made of the fill from the ditch, was a metre high, and the whole structure extended across some eighteen metres.”²²³ Det finnes også litterære kilder som gjør referanser til dette forsvarsverket. Den bysantinske keiseren Nikeforos Phocas i år 967 beskriver hvordan han marsjerer sin hær til den store grøften i Trakia.²²⁴ Etableringen av Erkesia er gjerne plassert rundt år 816 når den blir nevnt i en fredsavtale mellom Bysants og Bulgaria. Deler av den skal ha blitt startet hundre år før omkring år 716. Dette er basert på at grensene beskrevet i 816 er veldig lik de beskrevet i 716. Den vestlige delen av Erkesia er forstått som å ha blitt startet etter fredsslutningen mellom Bulgaria og Bysants i 716. De to andre delene, Lille Erkesia og østlige Erkesia er antatt å ha blitt startet

²²²Squatriti, Paolo. "Digging Ditches in Medieval Europe." *Past & Present* vol. 176, (1. utgave. 2002): 29.

²²³Squatriti, "Digging Ditches in Early Medieval Europe.", 21, 28.

²²⁴Squatriti, "Digging Ditches in Early Medieval Europe.", 28-30.

etter år 816, da bulgarerne skal ha gått på et stort nederlag.²²⁵ Den skal derimot ikke ha fulgt den reelle grensen mellom Bulgaria og Bysants. Det fordi en ikke kan observere en spesiell kulturell forskjell mellom land på forskjellige sider av dette forsvarsverket. Samtidig er den ikke i tråd med andre former for markering av grenser mellom territorier som brukes i dette tidsrommet. Slike forsvarsverk ble også ofte bygd nær grenser og viktige veier, men det betyr ikke at de utgjorde grensen i seg selv.²²⁶ Steinsøyler skal også ha blitt reist langs denne grensemuren/gropen i tiden etter dens konstruksjon. Disse skal også ha hatt greske inskripsjoner i seg.²²⁷

Selve utgravingen av Erkesia har også visse betydninger i denne sammenheng. Bulgarerne i likhet med andre steppenomader benyttet de underlagte sedentariske menneskene til en rekke oppgaver viktig for forvaltningen og balansen i denne staten. De produserte mesteparten av varene produsert i landet og ble brukt til å bygge infrastruktur. Det er ikke-bulgarske undersåtter av den bulgarske khanen som mest sannsynlig graver disse grøftene. Dette er basert på at områdene bulgarerne bosatt seg på hadde allerede slaviske og greske befolkninger som ble integrert i denne steppestat. De ville mest sannsynlig ha benyttet disse menneskene til slike jobber ettersom de sjeldent ble brukt som soldater i denne perioden. Hele denne prosessen ville blitt styrt og overvåket av bulgarere.²²⁸ Dette viser en ganske umiddelbar og effektiv organisering av underlagte folkegrupper innad i rikets funksjoner. Dette underbygger også forståelsen av bulgarerne som dyktige forvaltere av multietniske og -kulturelle folkegrupper, som passer godt innenfor vår modell av en steppestat. Noe annet å merke seg ved graving av slike grøfter er deres militære og praktiske funksjon. Det kan virke som om mange av disse grøftene og tilsvarende byggeprosjekt har begrenset militær nytte. Selve byggingen og mobiliseringen av den type arbeidskraft i regi av en hersker er en del av målet. Dette er blitt sammenlignet med den oppgaven antikke romerske soldater hadde i form av å bygge leirer og forsvarsverk gjentatte ganger for å bygge disiplin. Erkesia er blitt sammenlignet med andre samtidige grøfter og forsvarsverk basert på graving og omplassering av jord. Det finnes ekvivalenter i Danevirke i Danmark og Offa i England som ble bygd i noenlunde samme tidsrom. Disse grøftene kan sies å ha tilsvarende funksjoner, og blir alle sett på som tilfeller av statsbygging i tidlig middelalder. Forståelsen

²²⁵Peter Spring, *Great Walls and Linear Barriers*. (New York: Pen & Sword Books Limited, 2015): 154-155

²²⁶Squatriti, "Digging Ditches in Early Medieval Europe.", 35-38

²²⁷Beševliev. *Die protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*, 241.

²²⁸Squatriti, "Digging Ditches in Early Medieval Europe.", 49.

av dette som statsbygging bygger på betydningen av et prosjekt i den skalaen. Dette krever en enorm mobilisering av ressurser og mennesker som krever en viss form for sentralisert makt.²²⁹

4 Diskusjon og konklusjon

4.1 Diskusjon

Tidligere kapitler danner underlaget for videre diskusjon rundt forskningsspørsmålet.

Hvordan endrer Bulgaria seg i perioden 681-864? Først så vi på bakgrunnen til Bulgaria for å hjelpe oss forstå deres spesifikke politiske og kulturelle tradisjoner. Utviklingen til stepperikene var ikke identiske, og bulgarernes spesifikke opprinnelse kan spille en rolle i sluttresultatet. For å diskutere dette har vi dannet det steppemodell som forteller oss hvordan stepperiker tilpasser seg og inkorporeres eller blir inkorporert av andre folkeslag bort fra steppene. Steppemodellen etablerte at den politiske utviklingen på steppen gjør at mange stepperiker blir drevet bort fra steppen. Dette, koblet med steppenomaders tendens å erobre sedentariske folkegrupper, resulterte i at mange stater med opprinnelse på den eurasiske steppen etablerer hybridstater med sedentariske folk. Denne hybridiseringen skjer i forskjellig grad. Noen riker integrerer sedentariske grupper, men deres posisjon midt i Sentral-Asia som medfører at de omringet av andre steppenomader gjør at mange steppenomadiske elementer fortsetter å være dominant. Dette kan vi se ved Göktürkkhaganatet som allerede hadde hybridisert seg med sedentariske folk før de etablerte et omfattende steppeimperium, men fortsatte i stor grad som et steppeimperium til det kollapset på vanlig steppenomadisk vis. Den formen for hybridisering gjør at stepperiker etter hvert adopterer en sedentarisk politisk struktur, noe som blir mest relevant i studiet av Bulgaria den valgte perioden.

Det vi kan ta med videre fra bulgarerne tidlige historie er at den politiske utviklingen rundt Kubrats død, ledet denne gruppen vi skal følge til Europa fra den pontisk-kaspiske steppe rundt Krimhalvøya. Vi etablerte i steppemodellen at stepestater kjennetegnes ofte med ustabil suksess og nomadisk levesett som var godt tilpasset den Eurasiske steppen. Den politiske ustabiliteten i boende i steppenomader kan muligens kobles til den desentraliserte

²²⁹Squatriti, "Digging Ditches in Early Medieval Europe.", 50-55.

strukturen og bulgarerne var i utgangspunktet en utbrytende gruppe av avarkhanatet. Bulgaria sin bakgrunn som “flyktning” fra steppen passer godt innenfor vår modell. Dette er ofte bakgrunnen til et hybridimperie og kan forstås som en naturlig utvikling til steppenomadiske stater. Det virker som dette var i større grad framtrøden i grupper som ble drevet bort fra og etablerte seg lengre bort fra steppen, eller i det minste lengre bort fra Sentral-Asia. En kan også kanskje se for seg at steppenomadisk kultur er mest fremtrødende på den Eurasiske steppen, og hvis en slik gruppe havner utenfor den steppenomadiske sfæren, både geografisk og kulturelt, blir kanskje denne prosessen raskere og sterkere. Vi så også på uighurkhanatet og dets tilpasning til området. Dette khanatet var lokalisert i større grad på steppen enn for eksempel Bulgaria. Men fortsatt hadde dette khanatet underlagt sedentariske befolkninger som ble benyttet til en rekke statlige funksjoner og bidro til rikets velstand. Så vi kan observere en grad av hybridisering der også. Den reduserte mengden steppenomader og steppenomadisk kultur på den nye boplassen til Bulgaria kan ha spilt en rolle inn i dette. Ekspansjonen Bulgaria gjorde var hovedsakelig gjort mot nærliggende slaviske folk. En overflod med sedentariske mennesker kan teoretisk ha en betydelig effekt på sedentariseringen til et hybridimperie i betraktning. Området hvor bulgarerne ender opp kan også beskrives som steppelandskap. Det virker som at utflyttede steppenomader foretrekke å etablere seg i tilsvarende landskap der det er mulig. Avarerne etablerte seg på den pannoniske sletten og bulgarernes opprinnelige boplass i Europa inneholdt mye flatt landskap, spesielt i den nordre delen rundt hvor Pliska ble opprettet. I steppemodellen så vi på hvilke forskjellige former denne hybridisering kan ta. Bysants dukker også opp i denne konteksten. Mange slike steppehybridiseringer har tatt en bysantinsk karakter. Eksemplene hvor dette var veldig tydelig var i Russland og det osmanske riket. Disse rikene hybridiserte, men eksisterte i et annet politisk landskap og tidsalder enn Bulgaria i perioden vi skal se på. Derfor blir det kanskje vanskelig å koble til bulgarerne med disse hybridimperiene. Men Bysants som en videre innflytelse er verdt å ta med videre.

I gjennomgangen av bulgarernes historie i 681-864 kan vi ta fram noen utviklinger. Mye av bulgarernes tidlige suksess kan kobles til deres gode krigsevne. De sikrer sitt område med å slå Bysants i en overlevelseskamp i år 681. Dette forstås som et viktig slag i tidlig bulgarsk historie som gjorde at kunne etablere seg i Europa. I denne konflikten ser vi bulgarerne bruke den sedentariske befolkningen de hadde underlagt seg når de kom til området. Slaviske styrker er nevnt i slaget ved dette viktige punktet i bulgarsk historie. Det tidlige forholdet mellom Bulgaria og Bysants kan man si varierte avhengig av hvem som var leder i Bysants

og til hvilken tid. Justinian II (685-695, 705-711) dukker opp som en tidlig viktig skikkelse i Bulgarias utvikling i den tidlige perioden. Det er han som startet konflikten med Bysants igjen etter en liten periode med fred etter den initielle fredsslutningen i 681. Til tross for Justinian sin tilsynelatende misnøye med bulgarsk inntrengelse på Balkan, stoppet dette ikke han fra å kontakte den bulgarske khanen på starten av 700-tallet etter han hadde blitt avsatt. Tervel (700-721) hjalp deretter Justinian II å vinne tilbake tronen sin i år 705. Dette ledet til et potensielt viktig øyeblikk i bulgarsk historie. Tervel ble mottatt av en storslått seremoni som hyllet han og Justinian II i Konstantinopel. Tervel ble gitt materielle og store symbolske gaver. Han ble gitt tittelen caesar, som var i hovedsak symbolsk, men kan forstås som en legitimering av ikke bare Tervel, men bulgarernes tilstedeværelse på Balkan og romersk territorium. Selve avtalen mellom Tervel og Justinian har også betydning her. Tervel ble også lovet Justinian sin datter i ekteskap i gjengjeld for dette. Dette kan kanskje forstås som en viktig utvikling i kontekst av senere utvikling. Dette startet og satte en presedens for kobling mellom dynastiene og kontakt mellom eliten i Bysants og Bulgaria. Denne begivenheten er kanskje tydeligst med tanke på videre utvikling. Dette var ikke første gangen en slik ære hadde blitt gitt til en bulgarer. Kubrat, ble gitt tittelen patrisier av Herakleios(610-641) Denne tittelen ble gitt til flere barbariske stater som etterfulgte Romerriket i vest. Dette kan i denne sammenheng bli sett på som en prosess som hadde startet mye tidligere som ble forsterket ved Justinian sine gjerninger. Det skjedde ikke så mye videre, og Justinian virker å ha angret på dette noen år senere, ettersom han brøt fredsavtalen, noe som kan tyde på at han angret på hva som skjedde i 705. Bulgaria blander seg videre i den indre konflikten i Bysants i perioden rundt Justinian II sine regjeringsperioder. Dette viser kanskje at koblingen mellom Bulgaria og Bysants var etablert. Dette kan bli forklart basert på Bulgarias stadige inngrep og bruk i indre bysantinske konflikter. Men dette kan også simpelthen ha bakgrunn i Bulgaria sin posisjon så nær Bysants geografisk. Uansett så var dette noe av det siste som skjedde i de tidlige sammenstøtene mellom Bulgaria og Bysants. Det blir helt stille i de grunnleggende primærkildene i en betydelig periode fra år 718. Det virker ikke som det skjer noe av spesiell betydning i denne perioden for bulgarerne. Det oppstår noen forvirring rundt hvem som er herskere til tider på grunn av det forskjellige kildegrunnlaget, men dette kan potensielt forklares ved praktiseringen av en form for maktdeling eller dobbeltmonarki. Det finnes et par inskripsjoner som sier at ting skjedde, men ingen relevante politiske eller kulturelle endringer skjedde av betydning for vår forskning. Bysants og Bulgaria hadde etter all oppfattelse fred i denne perioden.

Bulgaria dukker opp igjen i bysantinsk historiografi omtrent år 755. De neste tyvårene blir en stor test på Bulgaria som en stat. En av Bysants sine mest kompetente hærførere og keisere utløser en gjenerobring av bulgarsk territorium, spesielt Trakia fra år 755 av. Konstantin V (741-775) utførte mange kampanjer mot Bulgaria i de siste tyveårene av sin regjeringstid. Dette virker å ha vært en stor krise både militært og politisk for Bulgaria. Vi ser mulige problemer rundt det politiske systemet knyttet til det himmelske mandat. Flere bulgarske herskere blir avsatt i flere brutale indre maktkamper. Dette kan vi observere ofte rundt omkring hendelser med store militære tap for bulgarerne, som kan forstås som at en leder har tapt mandatet. Bulgaria var trolig enda styrt av et krigeraristokrati som også koblet lederevne med evne til å lede militært. Selv om få stater i denne perioden klarer å stå imot så store tap uten indre uro eller noen form for misnøye med lederen, kan dette forstås som et element av steppennomadisk kultur. Mange av konfliktene har også bakgrunn i mindre militære raid av bulgarerne inn i Bysants. Dette kan man også muligens koble til det bulgarske krigeraristokratiet som hadde behov for steder og plasser å føre konstant mindre raid og konflikter. Slavernes posisjon i Bulgaria fortsetter å bli relativt fremtredende. Det blir fortsatt nevnt hvordan bulgarerne sloss med sine slaviske allierte ved flere anledninger i konfliktene 755-775. Hele denne konflikten viser hvor godt Bulgaria var etablert nesten hundre år etter at Asparukh først etablerte seg i Europa. De klarte å motstå betydelige kampanjer inn i deres land, men var fortsatt til tross for flere tap i stand til å mobilisere styrker om og om igjen. I denne perioden ser vi også kanskje en videre kobling mellom Bysants og Bulgaria sin elite som startet med Justinian II og Tervel (700-721). Den bulgarske khanen Telerig(768-777) flykter fra Bulgaria grunnet politisk ustabilitet og søker tilflukt på hoffet til Konstantin V.

Den neste utviklingen i forholdet mellom Bysants og Bulgaria er en form for "kald krig" ovenfor overherredømme av slaviske folk. Begge sloss mot og ekspanderte sin innflytelse over slaviske stammer bosatt særlig på den sørlige delen. Dette skjer spesielt fra 780 av når Irene starter sitt regenskap. Det fører til små konflikter mellom Bysants og Bulgaria til slutt, hvor bulgarerne griper inn på vegne av en slavisk stamme. Dette kan muligens forstås som Bulgaria som begynner å akseptere og omfavne slaviske folkegrupper som en del av den bulgarske staten og potensielt daværende bulgarsk identitet. Dette leder oss til khan Krum (803-814), som gjør mye for å endre på og utvikle Bulgaria. Krum gjorde mye for å forbedre og ekspandere Bulgaria etter han ble leder omkring 803. Han er koblet til flere administrative fremskritt, han etablerte mange lover for å opprette lov og orden. Han gjorde riket mer stabilt ved blant annet å gjøre det vanskeligere å ærekrenke et annet individ i Bulgaria. Dette kan

kanskje ses på som en form for sentralisering. Her forsøker Krum å gjøre riket mindre sårbart for indre stridigheter og konflikt. Samtidig styrker han lovverket og innfører mange forskjellige straffer som kan potensielt kobles til mer sentraliserte og sedentariske stater. Krum ekspanderte også inn i området til Avarriket, nordvest på Balkan, som kollapset i perioden omkring da han ble khan i Bulgaria. Man kan tenke seg at dette økte mengden steppenomadiske elementer i riket, og kanskje motvirket hybridisering en liten periode. Det var ved å forhøre seg av innflyttede avarer at Krum fikk disse ideene vi har koblet til sentralisering og sedentarisering. Krum er også koblet til utgravningen av store deler av Erkesia. Dette kan tolkes i flere retninger. Først kan dette peke på en slags sentralisering på bakgrunn av at Krum bruker trolig den sedentariske delen av riket sitt til å grave denne grøften. Det er forstått som et statsbyggende virkemiddel og kan i lys av Krums mange andre sentraliseringsforsøk også forstås som potensielt en del av dette arbeidet. Samtidig har vi sett på uighurkhaganatet og dets avanserte infrastruktur i omtrent samme tidsrom. Selv om vi nødvendigvis ikke ser en grøft bygget i Uighurkhanatet, kan denne avanserte formen for infrastruktur forstås som en del av allerede hybridisert steppenomadisk kultur. I utgravningen av Pliska kan vi blant annet observere en viss sofistikering innenfor det teknologiske nivået til de tidlige bulgarerne og Pliskas opprinnelige form. Dette kan ha vært elementer tatt med fra steppen, eller elementer nylig hybridisert med andre kulturer på veien til Europa.

Krum er mest kjent for å knuse bysantinerne i et avgjørende slag som drepte mange bysantinere og ikke minst, keiseren Nikeforos i 811(802-811). Krum skal ha hatt flere bysantinske offiserer som skal ha gått over til Krum før den endelige konflikten med Nikeforos. Dette kan ha bakgrunn i den økte koblingen vi ser fra Tervel av, hvor det blir naturlig for eliten i disse landene å jobbe sammen på tross av grenser. Kanskje sier noe om hvor nære disse kulturene hadde blitt på dette tidspunktet. Resultatet av krigen var en betydelig bulgarsk ekspansjon i Trakia med gjenvinningen av flere grensebyer. Krum erobret og fikk også bosatt store mengder slaviske og greske mennesker i denne konflikten. Dette kan forstås som en begivenhet viktig for senere utvikling. Den neste viktige khanen etter Krum er Omurtag (815-831). Under Omurtag blir det greske og slaviske element kanskje mer tydelig i form kristen symbolikk. Omurtag blir billedgjort på en mynt som viser han ikledd den keiserlige kappen og kristne symboler. Det er mulig at dette kristne elementet ble stadig mer viktig etter hvert som den kristne populasjonen vokste under Krum og Omurtag. Han kjempet også for å få inn beskyttelser og kanskje en tidlig form for rettigheter i fredsavtalen med Bysants. Dette gjaldt spesielt slaviske folk boende i Bulgaria, men beskyttet dem fra å bli

flyttet inn i Bysants i tilfellet konflikt. Omurtag er videre koblet til både sentralisering og bygging av mange byer og palasser i hans levetid. Sentraliseringen kan også muligens kobles til hans valg å slå ned et slavisk opprør i Bysants. Han var redd for at den slaviske befolkningen som hadde siden Asparukh opplevd stor grad av selvstyre, kunne bli trukket med i bysantinske problemer med den slaviske befolkningen. Dette ledet han til å bistå bysantinerne i sine slaviske problemer. Vi ser også sentralisering bli innført i respons til problemer med den steppenomadisk ledelsen av undersåtter. Omurtag konsoliderer makten til khanen over alle deler av riket, inkludert grupper som tidligere var gitt mye autonomi. Dette kan være et eksempel på bysantinsk innflytelse. Disse valgene ble gjort i kjølvannet av den store konflikten som startet under Krum og avsluttet av Omurtag. Det er mulig Omurtag følte en mer sentralisert stat ville vært bedre forberedt på å stå imot Bysants. Steppenomader som vi har etablert tidligere, var veldig tilpasningsdyktige. Omurtag sentraliserte det politiske systemet ved dyrkingen av det himmelske mandat og makten rundt seg selv. Det blir kanskje derfor feil å si at Omurtag er tydelig mer åpen for kristendom og andre elementer i riket. Omurtag fortsetter også forfølgelsen av kristne, og er til tider brutal i sin behandling av kristne fanger. Samtidig kan ikke bruken av kristne symboler i sin fremstilling av seg selv som en bysantinsk keiser undergraves. Dette viser muligens hvordan Omurtag og bulgarerne tolket kristendommen som et viktig symbol koblet til makt. Hybridisering med bysantinske og greske elementer hadde potensielt resultert i en gradvis aksept av kristendommen som en del av bysantinsk emulering.

Pliska hadde blitt destruert av Nikeforos I i krigene med Krum, og måtte derfor bli gjenoppbygget. I gjenoppbyggingen utover på 800-tallet blir en ny form for urbanisering og stil i byorganisering observert. Den begynner å ta en tydelig bysantinsk karakter med sin inndeling av byen. Dette kan forstås som bysantinsk innflytelse som begynner å bli tydelig i både arkitekturen og organiseringsprinsipp. Dette skyldes trolig innførselen av stadig flere slaviske og spesielt greske folk. Samtidig har vi sett på hybride riker som har hybridisert seg, ofte kan allerede ha absorbert sedentariske bysantinske elementer for lenge siden da de var naboer på steppen. Derfor kan kanskje mange av disse prinsippene allerede være en del av steppenomadisk kultur, samtidig som det var inspirert av Bysants i annen tidsalder.. Bulgaria overtar også mange tidligere grensefort som ble forlatt av romerne før bulgarerne kom til området ved Donaudeltaet. Det er rimelig å tro at de ville ha tatt inspirasjon derfra både i urbanisme og arkitektur. Uansett så vil dette peke på bysantinsk innflytelse i en eller annen form.

Omurtag sine to etterfølgere, Malamir(831-836) og Persian (836-852), viste begge til å følge sin fars steppenomadiske tendenser. Persian ble omtalt som den siste “proto-bulgarske” herskeren av Bulgaria. I begge khaners statsapparat ble prominente bulgarske adelsmenn nevnt sammen med en slavisk i en inskripsjon. Dette kan kanskje peke på en videre hybridisering av det slaviske med det bulgarske. Begge fortsetter småskala krigføring med slaviske stammer i nord-vest Balkan helt inn i starten av Boris (852-889) sin regjeringperiode. Dette kan ha økt det slaviske elementet tilstede i Bulgaria. Ekspansjonen fortsatte så langt vest at de nesten kom til Adriaterhavet. Denne ekspansjonen synes å ta slutt etter at Boris taper flere slag mot både frankere og serbere. Dette virker som det leder han til å skifte utenrikspolitikken til Bulgaria. Han begynner å innlede positive relasjoner med sine tidligere fiender. Dette kan potensielt forstås bedre i lys av de neste utviklingene. Konverteringen av det bulgarske folket begynte å ta form på det tidlige 860-tallet. Den interessante utviklingen her er at Boris forsøker å etablere en kirke utenfor den bysantinske sfæren. Han velger frankerne til å innlede kristningsprosessen, trolig for å forhindre videre bysantinsk innflytelse i landet. Frykten for bysantinsk innflytelse på Bulgaria har vi sett på tidligere. Omurtag og Krum tar grep for å begrense bysantinsk innflytelse som de fryktet kunne ta rot i Bulgaria via kristendommen. Boris sine forsøk med å bruke frankerne til dette kan muligens forstås som en fortsettelse på arbeidet med å hybridisere og sedentarisere, men samtidig motstå bysantinsk innflytelse. Uansett så lyktes ikke Boris med å unnsnippe Bysants. Keiser Mikael III (842-867) la militært press på Bulgaria slik at denne koblingen med frankerne ble umulig. Dette gjør at det er bysantinerne som formelt leder bulgarerne inn i kristendommen i en storslått seremoni i Konstantinopel. På denne måten kan man kanskje si at bysantinerne vant en viktig kulturell seier i Bulgaria med dette.

4.2 Konklusjon

Diskusjonen har vist hvordan Bulgaria ble over tid påvirket av mange faktorer som alle spilte en rolle i historien og transformasjonen til Bulgaria i den valgte perioden. Den grunnleggende utviklingen på steppen resulterer i at mange steppenomader blir drevet fra steppene. Dette er også bakgrunnen for at bulgarerne både flyttet på seg og etter hvert endte opp i Europa. Elementer iboende i deres kulturelle arv gjør at steppenomader, spesielt de som befinner ved utkanten av steppen, vil naturlig absorbere og tilpasse seg til sedentarisk levemåte. Denne prosessen ble forsterket over tid med det stadig økende inntaket av sedentariske elementer.

Hybridiseringen med absorberte sedentariske grupper som slaviske og etter hvert greske folk påvirket bulgarerne over tid. Dette kan vi se i det stadig tydeligere slavisk og greske elementet i form av større deltagelse i aristokratiet, militæret og administrasjonen. Den siste delen av denne innflytelsen tok form i den gradvise økningen og deretter aksepten til kristendommen i riket som kom sammen med den stadig økende sedentariske befolkningen. Dette ledet til konverteringen og etter hvert adopteringen av slavisk språk og sedentariseringen av bulgarerne.

Bulgarernes geografiske posisjon og deres besittelse av tidligere romersk territorium gjorde bysantinerne til en inntrengende nabo. Deres kontakt og konflikter med Bysants over tid spilte en rolle i Bulgarias endelig utvikling. Fra Tervel sin tid kan vi se en tydelig kobling mellom Bysants og Bulgaria som bare blir sterkere over tid. Denne innflytelsen ble dominant innen år 864 ved kristningen. Dette var ikke bare tydelig i inspirasjon av politiske systemer og symboler på makt, men også i den arkitektoniske utviklingen til Bulgaria over perioden. I den arkitektoniske og utviklingen kan vi se bysantinske og sedentariske inspirasjoner ta rot over tid, spesielt i gjennomgangen av urbanisme og andre funn i Pliska. Dette gjør at Bulgaria over tid blir et mer slavisk, sentralisert og sedentarisk rike som ligner mer på et europeisk kongedømme i bysantinsk stil innen år 864.

5 Litteraturliste:

- Aladzhov, Andrey "The Byzantine Empire and the establishment of the early medieval city in Bulgaria" i *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter*. Mainz: Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. 2010
- Ball, Warwick. *The Eurasian Steppe: People, movement, ideas*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2021
- Beševliev, Veselin. *Die Protobulgarische Periode der Bulgarischen Geschichte*. Amsterdam: Verlag Adolf M. Hakkert. 1981.
- Beševliev, Veselin. *Die Protobulgarischen Inschriften*. Berlin: Akademie Verlag. 1963.
- Chary, B. Frederick. *The History of Bulgaria*. Greenwood, 2011.
- Curta, Florin. "Horsemen in Forts or Peasants in Villages? Remarks on the Archaeology of Warfare in the 6th to 7th c. Balkans." i *War and Warfare in Late Antiquity: Current Perspectives*, redigert av Alexander Sarantis & Neil Christie, 809-850. Leiden: Brill, 2013.
- Curta, Florin. *Eastern Europe in the Middle Ages (300-1500)*. Leiden: Brill, 2019.
- Curta, Florin. *Southeastern Europe in the Middle Ages, 500–1250*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Di Cosmo, Nicola., Hessel, Amy., Leland, Caroline. et al. "Environmental Stress and Steppe Nomads: Rethinking the History of the Uyghur Empire (744–840) with Paleoclimate Data." *Journal of Interdisciplinary History*. 48, nr. 4 (Vår 2018).
- Drompp, Mikael. "Strategies and cohesion and control in the Türk and Uyghur Empires." i *Complexity of interaction along the Eurasian Steppe Zone in the first Millenium CE*. Red. Bemmman, Jan & Schmauder. Vor- und Frühgeschichtliche Archäologie Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, 2015
- Fielder, Uwe. "Bulgars In the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research." i *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*, redigert av Florin Curta, 151-236. Leiden: Brill, 2008.
- Fine, John. *The early medieval balkans: A critical survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1991

- Genesios, *On the Reigns*. oversatt av Anthony Kaldellis. Canberra: Australian Association for Byzantine Studies, 1998.
- Golden, Peter B. *An Introduction to the History of the Turkic Peoples: Ethnogenesis and State-Formation in Medieval and Early Modern Eurasia and the Middle East*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 1992.
- Golden, Peter B. *Central Asia in World History*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Henning, Joachim. "The Metropolis of Pliska or, how large does an early medieval settlement have to be in order to be called a city?" i *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium: Byzantium, Pliska, and the Balkans*. redigert av Joachim Henning, 209-240. Berlin: Walter de Gruyter, 2007.
- Kardaras, Georgios, *Byzantium and the Avars, 6th-9th Century AD : Political, Diplomatic and Cultural Relations*. Boston: Brill, 2018.
- Konstantin Prophyrogenitus, *De Administrato iverio*. Oversatt av R. J. H. Jenkins & redigert av G. Moravcsik. Washington D.C: Dumbarton Oaks, 1967.
- Leon Grammaticus, *Chronographia*. Oversatt i *Corpus Scriptorum historiae Byzantinae*. Red. Immanuel Becker Bonn:Impensis Ed, Weberi. 1843
- Maurikios, *Strategikon*. Oversatt av George Dennis Maurice's *Strategikon: Handbook of Byzantine Military Strategy*. Pennsylvania University Press, 2001
- Mladjov, Ian. Bilder hentet fra: <https://sites.google.com/a/umich.edu/imladjov/maps>
- Neumann, Iver & Wigen, Einar. *The Steppe Tradition and Eurasian State Building*. Cambridge: Cambridge University Press: 2018.
- Nikeforos. *Brevarium*. Oversatt og kommentert av Cyril Mango i *Nikephoros, Patriarch of Constantinople: Short History*. Washington, DC: Dumbarton Oaks. 1990.
- Obolensky, Dimitri. *The Byzantine Commonwealth: Eastern Europe, 500-1453*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1971.

- Petrova, Vassilena. "The early medieval yellow pottery from Pliska, Bulgaria: the question of its provenance and the problem of its origin." i *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium: Byzantium, Pliska, and the Balkans*. redigert av Joachim Henning, 315-339. Berlin: Walter de Gruyter, 2007.
- Theofanes. *Chronographia*, oversatt, redigert og kommentert av Cyril Mango & Roger Scott i *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern History, AD 284-813*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Theofanis Continuatus, *Chronographia - Quae Theophanis Continuati Nomine Fertur Libri I-IV*. Oversatt av Jeffrey Michael Featherstone & Juan Signes-Codoñer. Boston: Walter de Gruyter, 2015.
- Theophylact Simocatta, *History VII*. oversatt av Whitby & Whitby i *The History of Theophylact Simocatta*. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Sophoulis, Panos. *Byzantium and Bulgaria (775-831)*. Leiden: Brill, 2011.
- Squatriti, Paolo. "Digging Ditches in Medieval Europe." *Past & Present* vol. 176, 1. utgave. (2002): 3-36.
<https://doi.org/10.1093/past/176.1.11>
- Spring, Peter, *Great Walls and Linear Barriers*. New York: Pen & Sword Books Limited, 2015
- Stepanov, Tsvetelin. "From "Steppe" to Christian kingdom and back: Bulgaria between 800 and 1100". I *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*, redigert av Florin Curta, 363-375. Leiden: Brill, 2008.
- Stepanov, Tsvetelin. *The Bulgars and the Steppe Empire in the Early Middle Ages*. Leiden: Brill, 2010.
- Stepanov, Tsvetelin. "State-formation in Danubian Bulgaria, AD 681-865: Religious Dimensions". *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana*. no. 1, (2013): 5-

32. Hentet fra: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/state-formation-danubian-bulgaria-ad-681-865/docview/1446439382/se-2>.

- Vachkova, Veselina. "Danube Bulgaria and Khazaria as part of the Byzantine oikoumene". I *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*, redigert av Florin Curta, 339-362. Leiden: Brill, 2008.
- Vasyutin, Sergey. "The Model of the Political Transformation of the Da Liao as an Alternative to the Evolution of the Structures of Authority in the Early Medieval Pastoral Empires of Mongolia" i *Complexity of interaction along the Eurasian Steppe Zone in the first Millenium CE*. red. Bemann, Jan & Schmauder. Vor- und Frühgeschichtliche Archäologie Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, 2015.
- Vida, Tivadar. "Conflict and Co-existence: the local population of the Carpathian Basin under Avar rule (sixth to seventh century)" i *The Other Europe in the Middle Ages: Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*. red. Florin Curta. Leiden: Brill, 2008

